

UKEN SOM GIKK (27. juli - 2. august)

Østfronten. Den russiske offensiv fortsetter med ubemerket kraft over en stadig lengre front, som nå strekker seg fra Pinskebukta til Stanislawow-området. De tyske armeer kan bare føre oppbrudende kamper i de forskjellige avsnitt for snart å måtte vike unnå for fiendens storangrep. Tyskland står overfor den uleselige oppgave å holde en materielt og menneskesammensatt overlegen motstander stangen; men det er påfallende hvor dårlig den tyske hærløse utnytter de gode kort den ennå har til sin rådighet og i hvor sterk kontrast dens strategi står til de briljante russiske manøvre med skinnanfåll og overrumplinger. Hærløse fullstendige mangel på kloke forholdsregler minner lite om de tidligere våkne motpart. Den upersonlige tyske overkommando nøyer seg med rutinemessige reaksjoner som utføres med en viss åreforkalket langsomhet.

27. juli var en merkepen i offensivens historie. Den dagen meldte russene at følgende byer var innatt: Stanislawow, Lwow, Bialystok, Bvinsk og det viktige jernbaneknutepunkt Sjavli (Sialiai) n.v. for Kaunas. Dagen før var Narva blitt stormet og jernbaneknutepunktet Rezekne n.s. for Bvinsk og Deblin 100 km. sørøst for Warsjawa erobret.

Den stadige frontutvidelse sørøver har hittil brakt Stanislawow-områdene inn i kampsonen. Etter erobringen av denne by og Dolina ved inngangen til Karpat-Ukraina rykker de russiske armeer videre vestover. På den aller sørligste del av russefronten har det under den siste offensiv hersket relativ ro. Hvis de vestallierte foretar landstigningsoperasjoner på Balkan, kan det imidlertid meget vel hende at de russiske operasjoner kommer til å omfatte også hele Romania og Bulgaria. Presset mot Tyrkia kan tyde på at noe slikt er i gjære, og dertil kommer at den tyske hærløse snart må gå til drastiske frontforkortninger og det vil ikke i lengden lønne seg å holde f. eks. Hellas besatt. Men så langt som krigen nå er kommet, kan man ikke tro at en eventuell offensiv mot Sørøsteuropa vil bli satt iverk hvis den på noen måte vil svekke hovedstøtens mot Fæstningen Europas hjerte.

Etter marsjall Konjevs inntagelse av Jaroslau og Przemysl (den siste ble 29. juli meldt tatt) er San-linjen fullstendig sept overende og veien ligger åpen for en framrykking mot Krakau. Tropestyrker rykker også sydover fra Przemysl mot Karpaterpassene til Ungarn og Tsjekkoslovakia. Sannsynlig er det imidlertid at Konjev vil legge hovedtyngden i et framstøt mot Slesien som for tiden antagelig er Tysklands viktigste industriområde. - I Rokossovskis avsnitt er kampene om Warsjawa i full gang. Det blir kjempet med voldsom bitterhet i Praga, byens østligste fabrikkforsteder. Etter Brest Litovske fall den 28. juli og etter likvideringen av den tyske motstandslønne på 15000 mann rett sør for denne by ble de derved frigjorte styrker satt inn i frontalangrepet mot Warsjawa. Samtidig slår russiske hærer seg fram mot den polske hovedstad fra sørøst langs elva Visla, som de har nådd på en 150 km. bred front. Forsøk blir foretatt på å forsere elva for å kunne omgå byen fra vest. Andre formasjoner rykker fram mot byen fra nordøst langs jernbanen fra Bialystok. Mens Konjevs framskutte stillinger i sør hindrer de tyske tropper i sør i å undsette Warsjawa, dekker Sakharovs 2. hviterussiske arme den nordlige flanken. Og det er ikke sannsynlig at tyskerne i lengden vil klare å holde Visla-linjen, men de vil vel prøve fallfall å forsvare Visla-buen nord for den polske hovedstaden. Ryker også disse stillinger er det ingen naturlig forsvarslinje før Oder-linjen, og den russiske offensiv har tilfulle vist at heller ikke naturlige forsvarslinjer kan holde stand mot overmakten.

31. juli meldte tyskerne at de hadde rammet Kaunas. Ifølge russiske opplysninger ble 8000 fiender drept og 12000 tatt til fange i byen. I området mellom Kaunas og Grodno har den røde arme fordert elva Niemen på en 250 km. bred front. Inntagelsen av Sejny i sør og Vilnaviskis i nord var snart et faktum. De russiske armeer i dette øvre snitt står kloss i den østpreussiske region. Sakharov i sør angriper ved Augustovokanalen med de kasariske styrker. Den hviterussiske operative mål. Tejerakovskis 3. hviterussiske arme

ter for å slutte seg sammen og ingen ledere som kan vise veien. Mange tyskere er også intelligente nok til å dissekere det nazistiske system og hensynsløst blottstille alle dets feil, men de har ikke styrke eller vilje til å gå lengre enn til resonnementet.

Bombekrigen, som skaper stadig større forvirring i produksjons- og transportapparatet, virker ifølge de fleste iakttagere nærmest demoraliserende på civilbefolkningen. Korrupsjonen griper om seg, svartebørsen florerer og arbeidsgleden er på rask retur. Men gjøre oppstand? Nei, det er for farlig. Den enkelte tysker har vel også en uklar følelse av at han ikke har noe annet valg enn å fortsette krigen. Hvis de militære går i spissen, vokser imidlertid chansene for at befolkningen følger etter. Det eksisterer også en organisert politisk opposisjon og ikke minst utgjør de 14 millioner utenlandske arbeidere i Tyskland en latent trussel mot Rikets sikkerhet.

Hjelp ikke tyskerne!

De siste ukers militære hendelser har gjort det klart at den tyske krigsmaskin er ytterst anstrengt. Kanskje trengs det bare et lite puff for å velte den overende og for å gjøre slutt på krigen og millioner av mennesker lidelser.

Norge har gjennom å lange år ytet sitt bidrag til svekkelsen av den tyske krigspotensial ved sabotasje mot krigsviktige anlegg, ved arbeidstrenering ved alle de bedrifter fienden kan dra nytte av og ved steilt å neste enhver form for "nasjonal" arbeidsinnsats.

Disse former for motstand vil bli fortsatt og utvidet. Det er vel intet begrunnet håp om at de som hele tiden direkte har arbeidet for tyskerne vil eller kan dra seg tilbake nå. De har truffet sitt valg og vil bli behandlet deretter. Men andre grupper som frivillig har tatt indirekte arbeid for tyskerne kan effektivt framskynde sammenbruddet.

Bl. a. må entreprenører og konsulenter som på en eller annen måte arbeider for Værnerakten komme dithen at de ører syeblikkets trygghet og fordelar og stopper sitt arbeid og sine leveranser. Det er på tide at enhver som gjenemarbeide eller forretningshjelper tyskerne tar sitt forhold opp til revisjon. Det vil ikke bli regnet dem til gode at de like til siste stund satte sine krefter og evner inn for akselakteres seier.

Det kan innvendes at mange av anleggene ikke blir ferdige før krigen er slutt og følgelig kommer Norge til gode. Men det er klart at tyskerne under evakueringen av landet vil ødelogge og rive ned alt som kan ha verdi for motstanderen.

Dertil kommer de voksende muligheter for at tyskerne må trekke seg ut av landet vært for krigen i Europa er slutt. Så snart er det med reserver og så hardt vil prøvet bli mot aksens hjerte at det ikke lengre blir regningsvarende å holde de nødvendige stillinger. De som arbeider på tyske anlegg vil da i beste fall bli internert og satt ut av spillet i kampen for Norge. Men mer sannsynlig er det at de blir ført med til tvangsarbeid i Tyskland eller til tjeneste bak fronten.

Dette kan bli aktuelt også for dem som er tvangsutskrevet til tysk arbeid, for Al-uttar etc. Disse grupper må derfor ikke sky noen anstrengelser for å slippe vekk fra tjenesten, eller arbeidet. Og hold for all del sammen og vær på vakt!

Til alle som ser tvungnet eller frivillig, direkte eller indirekte støtter den tyske produksjon og krigsmakt sier vi: Sett arbeidstempoet ned. Sett alle krefter inn på ikke å hjelpe tyskerne. **HJELP DEM IKKE!!**

Utvidelsen av bedriftsvernnet.

Maktthaverne har pålagt et fåtall av de bedrifter som har bedriftsvern øket vaktvold. Alle pålegg fra offentlig hold blir naturlig nok møtt med skepsis og så høye vurderes før man tar standpunkt. I dette tilfelle foreligger det apostrofale årsaker som av taktiske grunner ikke kan bekjentgjøres, og det er derfor bastant at bedriftsvernnet for tiden ikke skal blokeres.

støter fram mot Insterburgåpningen.

I og med erobringen av Sjøveien for Kaunas hadde Bagramjans tropper a-
meer i en enda verre knipe. Noen styrker bøyde så av i retning mot Tilsit so-
de står 80 km. fra. Andre avdelinger rullet nordover, har innatt Mitau 35 km
sør for Riga hvorved de tyske troppers retrætt over land er blitt umuliggjør-
har senere fått herredømmet over Lakkum vest for Riga og endelig ifølge de
siste meldinger nådd fram til havet i dette område. Samtidig rykker Jeremen-
kos tropper etter Rezeknas fall hurtig fram mot Riga fra vest, og sørvest.
Denne begivenhet førte umiddelbart til at selv Finland begynte å forstå al-
voret i situasjonen og tropestyrkene i Nord-Baltikum er isolert. Hitler vil
øyeblikkelig måtte treffe valget: Vil han fremdeles holde Baltikum og Finlan-
(og dermed Norge) og etterlate dem som motstandseyer for i det lengste å hind-
re den russiske flåten i å slippe ut i Østersjøen eller vil han søke å evaku-
ere disse områder for å vinne en håndfull nye divisjoner for forsvaret av Po-
len. Under enhver omstendighet vil Østersjøen igjen bli krigsskueplass. Tys-
kerne kommer til å gjøre alt som står i deres makt for å føre fram forsyn-
inger sjøveien til general Lindemann og sannsynligvis også prøve å evakuere
troppene. Et årvåkent russisk vakt hold over sjøveiene i Østersjøen blir da
av vesentlig betydning for den fullstendige opprivning av fiendens armeer.
I allfall kvantitativt kan den russiske flåte måle seg med de tyske sjøstrids-
krefter som kan avdeles til Østersjøoperasjoner. Men kvalitativt må den rus-
siske flåte p.g.a. sitt lange fangenskap betraktes som den tyske underlegen.
Først ved den russiske juni-offensiven mot Finland fikk den russiske flåten
en viss grad av bevegelsesfrihet i den indre Finskebukten. Nå kan man imid-
lertid vente angrep mot Sommar, Hogland og Tyterskar og farvannet omkring
Åsel, Dage og Rigabukten er gammelt russisk orlogsbaserområde, hvis erobring
blir et av de første russiske operative mål til sjøs. Neste mål bør være
Hangø. Hvis dette lykkes kommer Åland i brennpunktet for Tysklands interes-
se. Med baser på Åland kan de tyske flåtekontrollere trafikken i Den Bot-
niske Bukt og samtidig kunne operere mot Finskebuktens munning. Åland på rus-
siske hender ville bety en definitiv avskjæring av sjøforbindelsene mellom
Finland og Tyskland og muligheter for å komme den tyske sjøflåten i Den Bot-
niske Bukt til livs.

Disse "dystre" perspektiver har også Finnene endelig fått øynene opp for.
Samme dag som russerne nådde fram til havet, gikk president Rytis av og Man-
nerheim ble utnevnt til hans etterfølger. Så alvorlig syntes man situasjonen
var på ansvarlig hold at man ikke hadde tid til å avvente utfallet av et valg.
Den nye president er neppe særlig pro-russisk, men han bedømmer situasjonen
nektet og forstår at Finland må ut av krigen fortøst mulig. Mannerheim
er den eneste som er i besiddelse av tilstrekkelig militær autoritet til å
hindre at de "storfinske" offiserene gjør revolte den dag de får ordre om å
strekke våpen. Fra svensk hold betones det også at det finske løfte til Rib-
bentropf om ikke å slutte separاتفred med Russland bare var president Rytis
personlige løfte.

Sovjetunionen har undertegnet en overenskomst med den polske frihetskoms-
ite i Moskva som går ut på at russerne skal ha all militær kommando så lenge
kampene raser, men så snart en landsdel ikke lengre er kampsone skal sivilad-
ministrasjonen overtas av den polske frihetskomite. Overenskomstens innhold
HAR man all grunn til å være fornøyd med; man kan bare beklage at den polske
emigrantregjering ikke fikk anledning til å ta del i forhandlingene. Den har
imidlertid hovedsakelig seg selv og sin umedgjærlige holdning overfor beret-
tagede russiske grenserevisjonskrav å takke for det. Polens statsminister Mi-
kolaiczuk er for tiden i Moskva og det skal bli interessant å se om hans opp-
hold der kan føre med seg noen positive resultater.

Vestfronten: Den amerikanske offensiv på vestavsnittet mellom St. Lo og havet
som ble satt i gang den 25. juli, har i ukens løp rullet fram med "russisk"
fart og med det "fri stridsvognsterreng". Kampene er nokså typiske
tankslag, "slagslag", med vekslende fronter og bevegelige stillinger. Sterke
allierte panseravdelinger støter fram i lange kiler og infanteriet rykker hur-
tig etter, konsoliderer posisjonene og rensker opp tyske motstandslinjer. -
Fronten ved Caen stivnet mer eller mindre til og det amerikanske angrep

var et ledd i den alminnelige strategi: å angripe de tyske stillinger der hvor
de er svakest. Amerikanerne var sterkt offensivt oppladet, men den hurtige
framgang skyltes også at det tyske forsvaret litt etter litt er blitt slitt opp
på det ene frontavsnittet etter det andre. Og tilstrekkelige nye forsterknin-
ger har tyskerne ikke fått. Rommel har valgt å bruke de resterende styrker
til å organisere et forsvar i dybden. Det vil si at de allierte får vanske-
ligheter å kjempe med også når de har slått seg ut av Cherbourghalvøya; men
klarer de å nå fram til Seinen eller Loire skulle det tyske forsvarssystem væ-
re brutt. Når nå kampene føres inn i mer åpent terreng vil under enhver om-
stendighet de alliertes overlegenhet i mannskap og materiell komme mer til sin
rett: flyvåpnet og de motoriserte avdelinger vil få mer bevegelsesfrihet og
albuerom for stort anlagte operasjoner samtidig som tyskerne må spre sine al-
lerede utilstrekkelige avdelinger over større arealer.

Etter å ha erobret Lessay og Periers og dermed brutt Rommels forsvarslinje
ved St. Lo støtte amerikanerne fram mellom elva Vire og havet. 28. juli inntok
de Coutances, rykket videre, omgikk Granville og brøt jernbanen mellom denne
by og Paris. 30. juni var Averanches i St. Michelbukta ved roten av Cherbourg
halvøya på deres hender. Averanches er endepunktet for veien fra Caen. De all-
ierte rykket på flere steder over denne veien, som er blitt betraktet som det
naturlige startlinje for en motorisert storoffensiv innover Frankrike. Under
oppdyrkingene i ly av de framskutte avdelinger ble Granville inntatt og det
kjempes i Villedieu. Tanksene ruller videre fra Averanches i særlig retning og
nærmer seg de områder hvor partisanene er i virksomhet. En kile som har nådd
i allfall 30 km. fra Averanches synes å ha Rennes ca 70 km. s.v. for byen, som
foreløpig mål. Men p.g.a. slagets sterkt bevegelige karakter er det vanskelig
å danne seg noe detaljert bilde av frontlinjen med alle dens buktninger og
slyngninger.

Koordinert med det amerikanske angrep satte brittene igang en offensiv i
Caumontavsnittet vest for St. Lo. De har hatt god framgang og nådd et punkt
16 km. sør for Caumont. Flyvåpnet har under alle disse operasjoner spilt en
avgjørende rolle med opptil 3000 utfall om dagen. Amerikanerne har siden siste
offensivs begynnelse tatt 18500 fanger. Det totale fangetall i Normandie er
nå løpt opp i 80 000 hvorav 69 000 faller på amerikanerne.

Den franske innenrikskommisær har over Londonradioen sendt en advarsel til
Vichymyndighetene. Man er klar over, heter det, at mange framstående fransk-
menn i tiden framover vil dele George Mandels skjebne. Laval og andre Vichy-
menn blir med sitt liv gjort ansvarlig for disse gisslers sikkerhet.

Sørfronten: Mens det i uken som gikk vesentlig har vært utkjempet lokale kamp-
er på den 5. armés avsnitt og på Adriaterhavsfrenten, har det vært voldsomme
sammenstøt i Florens-området. Fra v,sv,s og s.e. rykker de allierte fram mot
Florens som synes å stå for fall. Med tilstrekkelige forsterkninger vil Kessel
ring antagelig kunne forsvare Gother-linjen ennå noen tid. Det er imidlertid
tvilsomt om den tyske krigsledelse, som også må gjøre regning med nye allier-
te landstigninger bak fronten, med de franske styrker på Korsika og med de
stadig mer brydsomme partisaner i Norditalia, finner å kunne avse styrker til
dette formål. Men hvis Hitler bestemmer seg til å holde fronten i Appeninene
"for enhver pris", vil det kanskje lønne seg for de allierte å hoppe over til
Sydfrankrike eller Balkan. Dette siste projekt har i den alle siste tid fått
fornytt aktualitet i og med Tyrkias økonomiske og diplomatiske brudd med Tysk-
land og den stadige russiske frontutvidelse sørover

Tyskland. Det meldes fra London at 2 av hovedmennene i revolten var general-
oberst Zeitzler, sjef for hærens generalstab, og generaloberst Fromm, sjef for
reservene og medlem av rustningsstyret. Få - eller ingen - kan ha bedre over-
blikk over Tysklands militære situasjon enn disse to offiserer. Det er eksper-
tene som har erklært Hitler krig, og det synes som om kløften mellom de mili-
tære og partiet er dypere enn man hadde turdet håpe.

Fra luftkrigen skal vi p.g.a. plassmangel bare trekke fram enkelte tall: 2000
amerikanske bombefly har i et dagangrep hjemsoekt mål i Midttyskland, 3000 tun-
ge bombere rettet natt til lørdag 3 storangrep mot tyske oljacentra, Leunawer-
kene for syntetisk olje ble bombet to dager i trekk av henholdsvis 1000 og 1100
amerikanske fly, 1100 amerikanske fly har vært over Munchen og 1100 fra baser
i Italia over Messerschmidtfabrikken, 1000 britiske fly bombet i ukeshiftet
Stuttgart for 4. gang på fem netter, etc. etc.

Fra Hjemmefrontens Ledelse.

Nye tiltak for å tvinge igjennom mobiliseringen forestår. Vi må ikke slå oss til ro og tro at tyskerne har oppgitt sine planer om mobilisering av vår ungdom. Det er kanskje nettopp det de venter på for å foreta et kupp. Slik har de nylig gått fram i Latvia og Holland. De ventet til guttene var vendt tilbake til sine hjem og sine arbeidsplasser og så slo de til. Vi må ikke la oss overraske.

Marthinsen og Astrup har nylig sendt et skriv til arbeidsformidlingen og politiet med direktiver for hvordan en skal få tak i dem som ikke har møtt.

1. Arbeidsformidlingen sender skriftelig innkalling til den meldepliktige.

2. I fall dette ikke fører til noe, går saken til politiet, som skal hente den innkalte i hans hjem. Er han ikke tilstede, har familien plikt til å oppgi hans oppholdssted innen 3 dager.

3. Hvis så ikke skjer, vil arbeidsformidlingen innkalle den av familiens medlemmer som er best skikket for å ta den innkaltes plass.

Det er dette siste tyskerne venter seg mest av. De regner med at den innkalte vil kvie seg for å sette sine pårørende i en vanskelig situasjon. Dette gisselsystemet har hele tiden vært tyskernes beste våpen mot de undertrykte folk. Nå virker det ikke lengre ute i Europa, og vi må stille oss på samme linje. Mot gisselsystemet må vi sette en ubrytelig solidaritet. Mobiliseringen er en sak som ikke bare gjelder dem som blir innkalt, den gjelder hele vårt folk. Vi er alle like nær til å ta konsekvensene av motstanden.

1. Den som er innkalt til AT, til arbeidsmobilisering eller arbeidsinnsats skal holde seg borte fra sitt hjem og sin arbeidsplass. Han må ikke oppgi sin adresse til familien.

2. I tilfelle av pågang mot familien, skal alle de medlemmer som kan bli utskrevet også holde seg unna. Ingen skal la seg ta til tjeneste for fienden.

3. Alle må hjelpe dem som søker sikkerhet på alle måter.

4. Hele folket må være i alarmberedskap.

- o -

Den internasjonale valutakonferansen i Bretton Woods er nå avsluttet. Cordell Hull uttalte at konferansen var et nytt skritt på veien mot en fredlig, trygg og sikker verden, "i hvilken alle fredselkende nasjoner skal samarbeide til gjensidig nytte". Ved konferansens siste plenarmøte ble det endelig utkastet til planen om en internasjonal bank vedtatt. Bankens oppgave er å medvirke til gjenoppbyggingen og utviklingen av medlemsstatenes territorium ved å lette kapitalinvesteringen for produktive formål, deriblandt gjenopprettelsen av næringsliv som er blitt ødelagt eller desorganisert under krigen samt til omlegging av produksjonen for fredsbehov og til fremme av produksjonen i mindre utviklede land. Den skal videre søke å oppnå en økning i den internasjonale handelen på langt sikt og oppmuntre til internasjonale investeringer som kan bedre medlemsstatenes levestandarder og arbeidsforhold. Bankens kapital skal være på 10 milliarder dollar. Det før omtalte valutafond skal bestå av 8,8 milliarder dollar, hvorav Norge skal skyte inn 50 millioner.

- o -

Handelsråd Bull ved den norske ambassade i Washington uttalte for en tid siden bla.: Før invasjonen hadde Norge omlag 2 millioner kuer og hester, 2 millioner sauer og 1 million griser. Disse tallene er redusert til halvparten etter at nazistene tok makten. Før krigen hadde Norge omlag 4 millioner høns og en stor eggproduksjon. Idag er det håpløst å finne såvel høns som egg. Norge håper å få husdyr fra Amerika og minst 150.000 gode melkekuer så meieridriften kan komme opp igjen. - Hundretusener av norsk-amerikanere, jordbrukere, står parat til å sende kuer, hester og griser til sine slektninger og venner i Norge. Også kyllinger kan komme fra USA. Man beregner at denne grenen av jordbrukslivet kan bringes opp på sitt førkrignivå ca. halvannet år etter krigens slutt.

- o -

Et Catilinafly med norsk besetning har ifølge meldinger 31. juli senket en tysk ubåt.

- o -

Har de baltiske landene rett til å leve?

Den russiske krigsmaskin ruller hurtig fram over Baltikums jord. Med erobringen av Kaunas, Siaulia, Mitau og Rezekne er en brorpart av Litauen og Sør-Latvia på russiske hender. Lengre nord støter kiler fra Pskov og Narva langt inn i Estland. Tyskerne har erklært Randstatene i høyeste alarmberedskap og atter en gang forsøkt å mobilisere befolkningen der. De gjør regulære masakre mot f. eks. det litauiske folket for å få det til å delta i kampen mot Russland, og den litauiske befrielseskomiteen ber hele verden om hjelp.

De tre små landene ved Østersjøen har i sannhet fått oppleve den annen verdenskrigs redsler. I 1940 ble de okkupert av russerne og innlemmet i Sovjetunionen. Blitz-krigen i 1941 sikret tyskerne herredømmet over Baltikum. Nå er det igjen russernes tur.

Mens naboen i nord, Finland, bare har hatt å kjempe med ett stort problem i sin utenrikspolitikk, nemlig forholdet til Russland, har de baltiske land strevet med to: relasjonene til Russland og til Tyskland. Landene har som nevnt i de siste år vært besatt av begge disse stormakter, som ikke er blitt mer avholdt enn okkuperanter flest. Etter erobringen av Randstatene i 1941 hadde tyskerne gode muligheter for å skape en tyskvennlig opinion der. Den russiske okkupasjon hadde vært trykkende og Hitler hadde en enestående anledning til å vinne Estland, Latvia og Litauen for seg ved å gi dem friheten igjen eller iallfall utstrakt autonomi. Men Hitlers uhemmede ekspansjonspolitikk og "Lebensraum"-drømmer seiret som vanlig i besatte land - over den fornuftige linje. Man begynte straks å omsette i praksis Rosenbergs "Østpolitikk" med vidtgående koloniserings og germaniserings-forsøk. De baltiske lands jordbruksprodukter ville vært av stor betydning for Tysklands knappe matreserver. Men nazistene erklærte f. eks. hele Estlands jordbruksareal for å være den tyske stats rettmessige eiendom. Estlenderne som i generasjoner hadde pløyd sin egen jord, syntes det var underlig at denne jord, som bare delvis var blitt nasjonalisert av russerne, nå plutselig skulle tilhøre deres "befriere". Resultatet var at leveransene til tyskerne ble påfallende redusert.

Befrierne tok ikke med silkehansker på de befriede. Bare i Litauen (et land på vel 2 mill. mennesker) er 40 000 intellektuelle sendt til tvangsarbeid og konsentrasjonsleire i Tyskland. Men slike overgrep samlet befolkningen. Forsøk på å hverve frivillige til Østfronten ble virkelig fiasko. En tvangsmobilisering i mai 1943 av Araklassene 1915-1925 resulterte i at 2000 mann ble innfanget ved politiets hjelp. Man hadde kalkulert med 250 000. Den litauiske befrielseskomiteen i Wilna sendte ut en oppfordring til folket om ikke å lyde ordre fra tyskerne eller deres håndlangere. Og de illegale avisene sluttet opp om appellen: Ingen litauiske frivillige til fronten. Ingen arbeidere til tyske våpenfabrikker. Stå fast som hittil selvom de tyske troesler blir voldomme. - Likedan gikk det med de forskjellige mobiliseringsforsøkene i Latvia og Estland. Okkupasjonsmakten og quislingregjeringene forsøkte da å innlede samarbeid med ansatte representanter for de politiske partiene. Men ingen ville ha noe med dem å gjøre.

Baltikums store tragedie er at det er klemt mellom to stormakter som etter tur "befrir" det fra motparten. Såvidt man skjønner av de sparsomme meldinger vil heller ikke russerne bli hilst som virkelige befriere når de kommer. Baltikum vil være selvstendig. Særlig i Latvia og Litauen er det sterke nasjonal-patriotiske krefter som krever gjenopprettelsen av suverene demokratiske republikker. De baltiske folk tror at deres uavhengighet nå ikke er langt borte. Men de gjør seg ingen falske forhåpninger; de stoler bare på sin egen kraft.

Sovjetsamveldet synes å kreve Randstatenes innlemmelse i Samveldet. En slik prosess vil kanskje bli lettet ved at de tre små republikkers sosiale og økonomiske bygning er styrt sammen under trykket av de to fiendtlige dampveivalser som er gått over dem. Men med hvilken rett går Russland til et slikt skritt? Det offisielle russiske synet går ut på at Estland, Latvia og Litauen sluttet seg til Sovjetunionen gjennom valgene sommeren 1940. I motsetning til tyskerne argumenterer russerne når de gjelder sine krav på Baltikum. De anerkjenner prinsipielt folkeviljens betydning. Men det blir innvendt fra forskjellig hold at disse valg ikke var fri valg i vanlig demokratisk forstand.

Den tidligere estniske ministerpresident, Rei, fremholder at valget er et falsk bilde av folkevilljen. Det russiske standpunktet har også militære årsaker og bygger på behovet for trygge strategiske grenser. Ytterligere blir det pointert at Randstatene rent geografisk henger sammen med Russland og at det ikke minst av økonomiske grunner er urimelig å skille dem fra det. At de tre land har en samlet befolkning på bare vel 5 millioner mennesker, at de fra det 18. århundre og til verdenskrigen var inkorporert i Russland og at Estland og Latvia inntil 1919 aldri hadde vært selvstendige stater, spiller vel også inn. Men det er viljen og evnen til selvstendighet som skaper en nasjon først og framst ikke størrelsen eller historien.

Man har rett til å forlange av Randstatene at de vil samarbeide med Russland. Ingen nasjon kan kreve en slik suverenitet at de ikke tar hensyn til andre. Det skaper anarki mellom statene. I vinter ble det meddelt fra Kreml at delstatene innen Sovjetunionen skulle få øket selvstyre og eget diplomati og egen krigsmakt i likhet med de britiske dominions. Hvis denne federale ordning blir satt ut i livet, vil man med bedre samvittighet kunne se på Baltikums inkorporering i Samveldet. Men man måtte ønske at Estland, Latvia og Litauen gjennom fri valg etter krigens slutt selv fikk avgjøre sin fremtidige skjebne.

Russerne fører - selv når de har saklig rett som f. eks. i grensetvistene med Polen - av og til et diplomatisk språk som er fremmed for oss vesteuropeere. Mistroen sitter fremdeles i dem. De husker for godt vestmaktens hjelp til de hvite under borgerkrigen og at Russland ble offer for den polske imperialismen, som forente store deler av Russland øst for Oursen-linjen med Polen etter forrige krig. Men ett er sikkert: Man kan mislike Baltikums eventuelle innlemmelse i sin store nabo i øst; men denne innlemmelse kan ikke taes som tegn på en umettelig russisk imperialism. Bare tyskerne hevder det, tyskerne som i flere år har herjet og brannskattet det Russland som nå er tilstrekkelig rustet til å slå igjen.

Gjensert i Kirken sendes 23. juli.

Som det vil være kjent har statsmyndighetene grepet voldsomt inn mot Det Norske Misjonsselskapet ved å avsette dets hovedstyre og generalsekretær og ved å innsette ny kommisarisk formann og generalsekretær.

Saken har vakt stor oppsikt og har voldt megen uro i menighetene i hele landet. Inngrepet har fremkalt skarp protest fra selskapets hovedstyre, og selskapets kretsstyrene og arbeidere har uttalt at de har full tillit til hovedstyret og at de ikke kan samarbeide med noen nyinnsatt ledelse. Kretsene og foreningene vil fortsette sitt arbeid som før så langt det kan skje etter de gamle linjer. Det Norske Misjonsselskap er det eldste og største av de organer som arbeider for denne grunnleggende oppgave i kirkens liv. Høle vår kirke kjenner seg rammet ved det som er skjedd.

Norsk Misjonsråd har sendt Kirkedepartementet en skrivelse som gir tydelig uttrykk for hele misjonsfolkets, ja for hele kirkens stilling i denne sak. Den lyder slik:

Til Kirkedepartementet.

Norsk Misjonsråd er sammensatt av representanter fra praktisk talt alle norske misjonsselskaper som arbeider for å forkynde Evangeliet blandt hedningene. Det har som sin oppgave å fremme et godt samarbeide mellom selskapene og representere misjonens fellesinteresser.

Misjonsrådet kjenner det som en samvittighets sak å gi uttrykk overfor Kirkedepartementet for den forferdelse og sorg som har grepet misjonsfolket innad det rundt p.g.a. myndighetenes inngrep overfor Det Norske Misjonsselskap.

I over hundre år har Norges misjonsfolk i ly av norsk lov fritt kunne bygge opp sine organer, velge sin ledelse, ansette sine arbeidere og innsamle og disponere innkomne midler. Og nå blir denne store og velsignelsesrike virksomhet, som representerer generasjoners innsats i bønn, arbeid og offer, plutselig tilføyet et slag som menneskelig sett er egnet til å skade den på det alvorligste.

Dette inngrep kan ikke misjonsvennene annet enn betrakte som uberettiget. Det som er fremkommet overbeviser ikke om at Det Norske Misjonsselskaps hoved

styre har ledet selskapet i strid med grunnreglene. Og hadde det i det hele vært nødvendig å gripe inn, da ville det være misjonsfolkets og selskapets rett selv å ordne forholdet og eventuelt velge nye tillitsmenn. Ved den foretatte tilsidesettelse av selskapets grunnregler er misjonsfolket berøvet adgangen til selv å kontrollere sine organer, og grunnlaget er rykket bort under den tillit som er nødvendig for at arbeidet skal kunne fortsette som før.

- o -

Tyrkia inn i krigen til slutt?

Tyrkia er attet en gang kommet i kampelyset. Det erklæres på enkelte hold at landet nå vil tre inn i krigen. Noe er iallfall igjøre. Tyrkia har under krigen ført en egoistisk politikk. Ved krigens begynnelse inngikk det en militærallianse med England og Frankrike og skulle etter denne bl.a. bistå forbundsfellene om noe land - med utrykkelig unntagelse av Sovjetunionen - foretok angrep som innviklet England eller Frankrike i krig i Middelhavsområdet. Tyrkia foretok seg imidlertid intet hverken da Italia angrep Grekenland eller da tyskerne våren 1941 innledet sitt felttog på Balkan. Bare noen få dager før den tysk-russiske krig brøt ut, skaffet Hitler seg ryggen fri ved å slutte en vennskapstraktat med Tyrkia. I 1942 bevilget Tyskland landet store kreditter til innkjøp av moderne krigsmateriell. London var tvunget til å holde gode miner til slett spill og offisielt ble det aldri ytret et vondt ord om Tyrkia. Krigslykken vendte seg imidlertid og de alliertes tone ble strengere. I mai i år holdt Churchill en tale hvor han skarpt klandret Tyrkias overdrevede forsiktige holdning; og resultatet var at Ankara foretok en viss justering av sin politikk i pro-alliert retning. Det er blitt tyskernes tur til i alminnelige vendinger å prise Ankararegjeringens helt igjennom tyrkiske holdning.

Churchill ytret i sin mai-tale at han var blitt skuffet i sitt håp om at Tyrkia dristig skulle tre inn i krigen og at det minst bevilge de nødvendige flyplasser. Det tyrkiske motargument var at en avgivelse av flyplasser ville trekke landet inn i krigen og at Tyrkia - bl.a. p.g.a. at de allierte krigsmaterielle leveransene ikke hadde vært så store som ventet enda ikke var ferdigrustet. (Adana-møtet i begynnelsen av 1943 mellom Churchill og ledende tyrkiske statsmenn resulterte bl.a. i at store mengder krigsmateriell - ifølge Churchill for 20 mill. pund - ble levert Tyrkia i 1943). Leveransene stoppet og militærdelegasjonen reiste hjem. Men det allierte press på Tyrkia opphørte ikke helt. Landet ble tvunget til å innstille kromeksporten til Tyskland og tilslutt stanset den tyrkiske regjering all passasje av kamuflerte tyske krigsfartøyer gjennom Dardanellene.

I forbindelse med Dardanellaffæren trådte utenriksminister Menemendoglu tilbake fra sin stilling midt i juni og det er mulig at de siste ukers forhandlinger delvis har sin forklaring i dette. Menemendoglu var ikke særlig populær hos de allierte. Den viktigste faktor som er kommet til er imidlertid at russerne nå tar del i forhandlingene. Tyrkias ledelse som tidligere ikke trodde på den russiske armers muligheter på Rumensfronten, har i de siste måneder måttet revidere sitt syn. Nå når krigen går mot slutten, blir det meget om å gjøre for tyskerne å passe på at de ikke helt skyves til side ved fredsoppgjøret hvor spørsmålet om Dardanellene og Tolvøyene utvilsomt kommer opp. Mens tyskerne på den ene side må forbedre sin noe anstrengte goodwill hos de allierte, vil de på den annen side utvilsomt enhver mulighet for å slippe å gå med i krigen. Hvor vidtgående de siste krav til Tyrkia er, vites ikke; men det er ikke umulig at forhandlingene varsler om nye store militære begivenheter i Sydøsteuropa. Malinowskis 3. ukrainske arme kommer vel ikke til å holde seg i ro stort lengre og i Midtøsten står store allierte armeer som vel ikke bare skal føre campingliv hele krigen.

Det gir et inntrykk av hvorpåsspenndt situasjonen er at den tyske ambassader i Ankara, von Papen, har henstillet til alle tyskere i Tyrkia å forlate landet. I Romania, Ungarn og Bulgaria har det nye press mot Tyrkia vakt stor uro. Aksemaktene ser i dette land krigsbarometeret i sydøst. De går ut fra at ingen alliert invasjon på Balkan er mulig uten Tyrkiets aktive eller iallfall passive medvirkning.

- o -

Det norske folk har i de siste 4 år landet har vært okkupert blitt utsatt for en rekke overgrep fra tyskerne og deres norske lakeiers side. Disse overgrep kulminerte i mai måned med den helt folkerettsstridige utskrivning av 3 årsklasser norsk ungdom. Ungdommens svar på dette forsøk på å true den til å begå forræderi ble et samstemmig nei! Mobiliseringen ble knust i starten.

Tusenvis av gutter i mobiliseringsalder har etter innkallingen holdt seg hjemmefra. Nå søker de utover bygdene for å få arbeid og mat, og således i dobbelt betydning gjøre en nasjonal innsats.

Quisling har forlangt at de skal jages til de er grepet, og fykesferer Asstrup er utnevnt til leder for denne jakten på unge landsmenn. Flere steder har det alt vært razzia etter dem.

Det er imidlertid ikke meningen at guttene skal kjempe sin kamp alene. Parolen er at befolkningen skal hjelpe dem å holde seg unna, og enhver norsk myndighet nekter å medvirke i jakten på dem. Denne parole gjelder naturligvis helt ut også for lensmennene!

Bak parolen står den ansvarlige ledelse som under hele okkupasjonen har vært fører i vår nasjonale kamp. Parolen er gitt i samråd med våre lovlige myndigheter i London, av folk som har oversikt over det som skjer og kan komme til å skje hjemme og ute, og den er ikke å oppfatte som et råd, men som en ordre fra høyeste hold i krigstid. Det beror på utviklingen videre, om den som ikke lystrer ordre, vil bli stillet for krigsrett eller bli dømt etter den norske regjeringens forordning av 22/1 1942 som i §1 fastsetter bestemte, meget strenge straffer for den som yter fienden bistand.

Ikke så få av de lensmenn som gikk inn i NS og ble stående i sine stillinger har senere undskyldt seg med at de gjorde det for å hjelpe og beskytte landsmenn. Nå har disse en siste anledning til å vise hvor meget det ligger i unnskyldningen.

På vegne av det norske folk krever Hjemmefrontens Ledelse at lensmennene nekter enhver medvirkning til forfølgelsen av vår ungdom. Den lensmann som tar feil av hvem det er som er Norges eneste lovlige myndigheter og hans egne rettmessige overordnede, får gjøre seg klar til å ta følgen. Kampen er gått inn i sin siste fase, og hjemmefronten viker ikke tilbake for å bruke de kraftigste midler i denne strid, hvor hele folkets fremtid står på spill. Lensmenn som bryter denne parole må være forberedt på å møte den samme skjebne som politiinspektør Lindvik og lensmann Horgen.

Lensmennene må våge den samme kamp som utallige nordmenn har kjempet i å-revis. Hjemmefronten vil huske den lensmann som gjør sin plikt for å berge ungdommen vår, og den vil huske ham som sviker!

Vi gjentar: Ingen norsk ungdom skal arresteres fordi han gjør sin plikt mot fedrelandet.

- o -

Vær forsiktig!

Hvis man i lengre tid har holdt det gående i "illegal" virksomhet uten uhell av noen art, blir man lett fristet til å være uforsiktig. Denne tendens til uforsiktighet blir forsterket ved at over 4 års kamp har tæret sterkt på kreftene. Krigen er dessuten snart slutt, sier noen, og det er så meget vi skulle ha utrettet før freden kommer. Ja, det er meget vi skal ha utrettet. Men i fengselet får du ikke gjort nytte for deg.

Av og til er tyskerne og nazistene smarte. De samler opplysninger i månedsvis med nitid tysk grundighet og slår så plutselig til på et tidspunkt da folk tror at faren er over for denne gang. Nå har det lenge vært foruroligende stille.

Husk at politiet kan skygge folk i ukesvis før det går til aksjon. Vær oppmerksom på at angivere og provokatører er på ferde overalt og gjør alle mulige forsøk på å skaffe seg innpass i avisenes distribusjonsapparater etc.

Utsett deg ikke for unødige risikoer. La ikke effektiviteten gå foran forsiktigheten. Hvis det er fare på ferde, så ta en pause i arbeidet.

- o -

UKEN SOM GIKK (2. - 9. august)

På Vestfronten er det første store gjennombrudd nå skjedd, og på en slik måte at det antagelig kommer til å gå over i historien som en av de avgjørende operasjoner i denne krig. Etter den siste ukens begivenheter i Frankrike er vi kommet et betydelig skritt nærmere krigens avslutning, og ennå har man ikke full oversikt over alle konsekvenser, da slaget fremdeles er i full gang.

Det ytre begivenhetsforløp er i korthet følgende: De amerikanerne under general Bradley hadde brutt igjennom ved Avranches (som ligger ved foten av Cotentin-halvøya, hvor kystlinjen begynner å løpe vestover), spredte deres styrker seg vifteformig ut. Panserkiler med voldsom fart og gjennomslagskraft ble slynget ut rett vestover langs Bretagne-kysten, serover mot Rennes og øst over i retning av Domfront. Det viktigste operative mål i slagets første fase var avskjæringen av Bretagne-halvøya; det viktige trafikk-knutepunkt Rennes falt praktisk talt uten motstand alt den 3. august, og et par dager senere var de amerikanske panserspisser fremme ved Brest, Lorient og Loire-munningen, praktisk talt uten å møte motstand underveis. Vel så viktig var imidlertid det støt som med den bretagne halvøys basis som utgangspunkt omtrent samtidig ble satt inn i østlig retning, og som i løpet av et par dager førte til inn-tagelsen av Domfront, Mayenne og Laval og bragte serflyen fram til Angers ved Loire. Herfra gikk framstøtet videre i en bue på midtavsnittet Le Mans, et meget viktig trafikk-knutepunkt som falt onsdag den 9. august. Framrykningen fortsetter videre nordvestover i retning av Chartres og Paris.

Når dette sensasjonelle gjennombrudd har kunnet skje, er den umiddelbare årsak delvis den at tyskerne hadde ventet det allierte hovedstøt i Caen-sektoren, hvor en imponerende oppmarsj av tropper og materiell hadde funnet sted. Mens de tyske hovedstyrker var bundet her, satte Montgomery inn et lynstøt mot vestflanken og oppnådde det tilsiktede gjennombrudd, som med ett slag har endret det strategiske bilde i Frankrike. Mens tyskerne inntil slutten av juli bare hadde en ca. 100 km. bred front å holde tvers over den normanniske halvøya og kunne støtte sine flanker på havet, har de allierte nå plutselig oppnådd en frontforlengelse til noe slikt som 300 km. og har fått svingrom for sine styrker, hvis tallmessige og materielle overlegenhet kommer til sin rett og åpner operative muligheter av største rekkevidde.

Den syeblikkelige situasjon er allerede meget ubehagelig for tyskerne. De hurtige amerikanske panserkolonner støter fram parallelt med Loire i retning Paris, tett fulgt av motorisert infanteri som renser opp de få motstandslommer man støter på; tyskerne er på hodetalls flukt og har i dette øyeblikk ennå ikke kunnet samle seg til planmessig motstand. Særlig alvorlig er stillingen for de tyske styrker som står nordenfor, i Caen-Vire-avsnittet, og som holder på å bli utflankert. Faren er så meget større som de engelsk-kanadiske styrker ser for Caen den 8. august innledet en overordentlig kraftig offensiv som øyensynlig har fått de tyske linjer her til å vakle, til tross for en innbitt motstand. Hva det innebærer er klart: tyskernes repli-bevegelse på Paris arter seg som en svingning av fronten om Caen-sektoren som akse eller hengsel, og hensikten med det britiske angrep på nordavsnittet er nettopp å sprengte dette hengsel. Lykkes det, slik at de alliertes venstre fley kommer i bevegelse mot Seine-munningen, er den tyske 2. og 7. arme utsatt for omfattning i begge flanker, og resultatet kan bli en katastrofe. Det er ennå for tidlig å uttale seg om denne dobbelte omfattning vil lykkes; i syeblikket pågår et spennende kappløp mellom den serlige tyske gruppe og de amerikanske panserstyrker som utgjør knipetangens serlige del. Under enhver omstendighet blir tyskerne kastet tilbake mot elvene Loire og Seinen, som gjør en ordnet, videre retrett nesten umulig, idet det allierte fly har brutt så og si hver eneste bro.

For å forsøke å gi troppene et pusterom, så de kunne slippe ut gjennom flaskehalsen mellom Loire (ved Orleans) og Seine (ved Paris), satt tyskerne i begynnelsen av denne uke inn et desperat motangrep med støtretning mot Avranches for på denne måten å avbryte forbindelsen mellom de amerikanske styrker i sør og deres baser på Cotentin-halvøya. Støtet ble ført med betydelig

styrke, idet 4 panserdivisjoner ble satt inn, men det ble i løpet av et par dager avverget, vesentlig ved hjelp av alliert artilleri og fly, som hadde forholdsvis lett spill, idet tyskerne hadde måttet sette igang sin offensiv - den kraftigste i Normandie hittil - uten støtte av fly! Hundrer av tyske panservrak ligger nå igjen på slagmarken, og truslen mot flaskehalsen ved Avranches er avverget. Utgangen på slaget betyr en alvorlig svekkelse av det tyske panservåpen i Normandie, som først var konsentrert i Caen-sektoren, så ble flyttet ned til Caumont og nå endelig er revet opp ved Mortain; nettopp i det øyeblikk da det britiske angrep ved Caen setter inn med full styrke.

Utviklingen på den franske front i disse hektiske augustdager har ført til betydelige resultater for de allierte og gir anledning til interessante betraktninger. Det viktigste resultatet Montgomery har oppnådd, er utvilsomt at han har sprengt den tyske innkapsling av bruheadet, skaffet seg en frontbredde som gir høve til utvikling av styrkene og til å gjennomføre flankeoperasjoner. Dermed har han tilføyd tyskerne et nederlag som har kostet dem store tap og kan komme til å koste ennå meget større. Alene fangetallet i Frankrike overstiger nå langt 100 000 mann, og man kan regne med at de tyske tap i alt, falne og sårede medregnet, er oppe i omkring 1/4 million - og ennå er styrker på anslagsvis 70 000 mann avskåret på Bretagne-halvøya, ved de befestede punkter langs kysten som ennå byr på motstand, f. eks. St. Malo, Dinan, Brest, Lorient og St. Nazaire. Når opprensningen her er gjennomført - det er sikkert bare et spørsmål om forholdsvis kort tid - vil de allierte ha herredømmet over Bretagne med en serie ypperlige havner uten at de har behovd å gå til en landgangsoperasjon, noe som alltid iallfall er forbundet med et usikkerhetsmoment.

Besiddelsen av Bretagne har også stor sjømilitær betydning. For det første vil det sikre de allierte et praktisk talt ubestridt herredømme over Kanalen østlige farvann, og med de mange nye havner til disposisjon vil det bety en stor lettelse av sjøtransportene til invasionsfronten både fra England og fra USA, med frigjøring av flåtestridskrefter som følge. For det annet vil erobringen av Bretagne bety et lammende slag mot det tyske ubåtvåpen, som visst nok i det siste ikke har gjort meget av seg, men som alltid er en faktor å regne med. 6 av tyskernes 8 større ubåtbaser i Frankrike befinner seg nemlig i Brest, Lorient og St. Nazaire, omhyggelig utbygd gjennom fire år med veldig undersjøiske betongbunkers, magasiner, verfter osv. Når de faller bort, vil det tyske ubåtvåpens operasjonsmuligheter være ytterligere sterkt redusert, og antagelig vil de allierte gjøre en god fangst av ubåter på stedet. Man regner at det fins ca. 70 stykker av dem i de tre havner, og mange av dem ligger sikkert ved verksted i ikke sjødyktig stand; på de øvrige venter allierte fly- og flåtestridskrefter utenfor med moderne peileapparater, synkeminer, flybomber osv. Det er den paradoksale slutt-akt i ubåtkrigen: de tropper som skulle vært senket av ubåtene i Atlanterhavet eller i Kanalen før invasjonen, kommer nå og kaster ubåtene på sjøen!

Det tyske sammenbrudd i Normandie kommer først i det rette relieff når man ser det på bakgrunn av årets tyske felttogsplan: først skulle vestmaktene kastes på sjøen og så skulle man vende seg med storparten av sine styrker mot russerne og knekke dem. Den veldig retrett i Russland som har ført den røde hær til det tyske rikets grenser, ble forklart med nødvendigheten av i denne omgang å konsentrere styrkene i vest for å oppnå en rask avgjørelse der: "i Frankrike kan vi ikke vike" het det. Hvilken betegnelse tyskerne vil velge for sine bevegelser i Normandie i den siste tid må man da avvente i spenning.

Utviklingen i Frankrike har på slående måte vist svakhetene i tyskernes nåværende stilling. Den meget omtalte Atlanterhavsvoll, hvor forsvaret skulle være gruppert i dybden, har vist seg å være et temmelig tynt skall langs selve kystlinjen. Da man først - med mindre tap enn ventet - hadde slått igjennom det, viste det seg at der bakenfor nærmest var et militært vakuum. Et så viktig knutepunkt som Rennes, noen få mil fra kysten, var ubefestet og byens garnison på 1000 mann overgav seg uten strid! Og slik var det praktisk talt overalt i det indre av Bretagne: Amerikanerne kunne på 7 dager tilbakelegge 340 km, altså 50 km. om dagen, og slo dermed alle tidligere både tyske og russiske lynkrigsrekorder. Saken er at tyskerne lider under en skrikende mangel på reserver, og at murene om "festningen Europa" på mange steder er overordenlig tynne. At tyskerne ser seg nødt til å gjøre et så storstilet framstøt

som motoffensiven mot Avranches uten flystøtte, viser også hvor katastrofalt svekket Luftwaffe er.

Den allierte overkommando har nå opplyst at ifølge de planer som man la siste hånd på i april, skulle gjennombruddet fra Cotentin-halvøya skje den 50. dag etter invasjonen. Det fant sted den 56. At tidstabellen er fulgt så nøye er egnet til å skape tillit til og respekt for den allierte overledelse og opptimisme når det gjelder felttogets videre utvikling. Hva de alliertes planer går ut på, er det naturligvis ingen utenforstående gitt å vite. Det er forskjellige muligheter. Den mest nærliggende er kanskje at man legger all kraft i et framstøt direkte mot Paris, med sørflanke og rygg støttet til Loire, og at det neste store operative mål er Nordfrankrike med Pas de Calais-området og den belgiske kyst, hvor bla. basene for de flyvende bomber befinner seg. Man kan imidlertid her vente en seig tysk motstand - hvis kreftene overhodet strekker til - og det er mulig at andre støtetreninger i første omgang kan falle mer fordelaktige. En alliert framrykking til Loire-Orleans-Paris-Seinemunningen (det område vi alt i juni med utgangspunkt i flybombingen, utpekte som det sannsynligvis første mål for invasjonen) gir nemlig utgangspunkt også for storstilte operasjoner mot de betydelige tyske styrker som står i Sørvestfrankrike. De vil allerede ved en framrykking til Orleans være utsatt for en alvorlig flanketrussel, lange og utsatte som deres forbiholdelser med hjemlandet er, truet av de franske friskarer, med sjøterritorier i vest og sør som herskes helt av allierte flåtestridskrefter og Pyrenéene i ryggen. Dobbelt utsatt står de hvis de allierte setter igang en invasjon mot den franske Middelhavskyst, noe den sterke oppladning av Korsika og Ionias-konsentrasjoner i italienske havner kan være et varsel om. Enkelte meldinger hevder til og med at de tyske styrker i Sørvestfrankrike allerede nå treffer forberedelser til evakuering, og det er sannsynlig at hvis tyskernes mangel på reserver gjør stillingen i Frankrike prekær for dem, så vil de forsøke å gjennomføre en veldig svingning av sin front om avsnittet ved Seine-munningen som akse (noe som stemmer godt med den forbitrede motstand de har vist i Caen-sektoren). De ville da suksessivt rømme det vestlige og sørlige Frankrike og falle tilbake på en linje fra Seinemunningen til den sveitsiske grense, noe som vil bety en drastisk frontforkortning og skape muligheter for et relativt sterkt forsvar av vitale områder i nord. Om det punkt alt er nådd som gjør innledningen av en slik operasjon nødvendig, kan man ennå ikke si. Men det er mulig at allerede de nærmeste uker vil bringe svaret.

På østfronten later det til at russerne for øyeblikket er inne i en oppladningsperiode, med sikte på slutt-offensiven mot de tyske styrker i Baltikum, en lyn-offensiv mot Øst-preussen og et videre framstøt på midtavsnittet av den polske front. Det betyr imidlertid ikke at kampene i øyeblikket er slappet helt av. Den 2. august nådde de russiske styrker fram til Riga-bukta vest for byen, og delte dermed den baltiske armégruppe i to, slik at de tyske tropper i Estland og den nordlige del av Latvia har fått sine landverts retrettlinjer definitivt avskåret. Lengre sør er oppmarsjen ført fram praktisk talt til Øst-Preussens grense, og i sentrum pågår heftige kamper i og omkring Warsjawa, som trues av en knipetang-operasjon. Lengre sør er det opprettet et betydelig bruhead vest for Visla (Weichsel) i avsnittet ved Sandomierz-Stassov (begge byer er erobret) og i Galitsia kastes de tyske styrker mot Karpaterpassene, samtidig som oljedistriktene renses; bl.a. er her byene Stryl, Borislav (200 000 tonn årlig), Drohobycz (500 000 tonn) og Sambor tatt. Fra bruheadet støter kolonner fram nordvestover mot Warszawa og sørvestover mot Tarnov og Krakow. Russerne står her ikke mer enn 150 km. fra grensen til Schlesien, et av Tysklands viktigste sentra for gruve- og tungindustri, setet for en rekke nyanlagte og utvidede rustningsbedrifter - idet man her mente seg trygg for bombing! Størst interesse knytter seg imidlertid her til den forestående offensiv mot Øst-reussen, som det treffes forberedelser til i gigantisk målestokk; for første gang skal landkrigen her føres inn på tysk jord.

På Finskefronten er det nærmest stille og meget tyder på at det forestår fredsforhandlinger. Den nye regjering Mannerheim har utnevnt, er riktignok den mest konservative Finland har hatt på 20 år, men dens sammensetning forøvrig tyder på et oppgjør med russerne i nær framtid. Dens ledende menn er alle fortlørlige med russiske forhold; statsministeren Hackzell har således

vært finsk sendemann i Moskva i 5 år, Enckell er sønn av en general i den russiske hær under tsartiden, Wallden er (som Mannerheim) tidligere russisk offiser og har i en årrekke drevet forretning i Russland. Hackzell er videre en talsmann for Finnlands nordiske orientering, von Born er kjent fra Lappo-tiden som en prinsippfast anti-fascist og Hillila står i skarp opposisjon til tyskerne. Grunnlaget for et oppgjør med russerne på realistisk basis er således til stede, og hvis finnene kjenner sin besøkelsestid, slår de til. Hvis russerne er kloke, viser de seg generøse; det vilke slå bena unna tyskerne bolsjevik-propaganda og ikke minst ha følger blandt de tyske vasaller i Øst-Europa, hvor Tyrkias brudd med Tyskland alt har virket; Ungarn er inne i en regjeringskrise, og Bulgaria sender ut fredsfølere, samtidig som det erklærer å ville nekte tyske tropper gjennommarsj i tilfelle av en tysk-tyrkisk krig.

Luftkrigen. De allierte har dradd full nytte av ukens glimrende flyvær og har på en måte som aldri før demonstrert sin overlegenhet i luften. Tedders bombe-tepper har banet veien for den britiske framrykningen ved Caen, og den sensasjonelle amerikanske "Blitz" mot Bretagna og Paris har bare vært muliggjort ved den største flyparaply vestmaktene hittil har slått opp. Etter intens bombing av bruer, jernbaner og depoter i tyskerne ryg har Taifunfly herjet stygt i de retirerende tyske kolonner. Med Luftwaffes svake innsats som bakgrunn har dette hatt en markant virkning på tyskerne stridsmoral.

De tyske ledere lovte sitt folk at når de allierte hadde åpnet sin front i vest, ville de trenge sitt bombefly der. Men uansett den veldige innsats av det taktiske fly i "rankrike fortsetter den strategiske bombing av Tyskland med full kraft. Det er etter oljeindustri og flyfabrikker som dominerer ukens imponerende angrepsliste: et hovedmål er å lamme Luftwaffe. Den industrielle utmattelse av Tyskland er så langt fremskredet at man anser det mulig å fremtvinge et sammenbrudd. De tyske reserver av krigsmateriell og olje er nå sterkt redusert som følge av den tidligere bombing og de tre fronters enorme forbruk. Hvert bombeangrep idag har derfor større virkning enn f. eks. i mars april, da den italienske front hvilte og vestfronten ennå ikke eksisterte. En direkte føling med oljebombingens virkninger fikk vi i Norge ved ukens kunn-gjøring om den nye tildeling av bensin, som praktisk talt er lik null.

Ukens statistikk: 3. aug.: 1000 am. bombere mot Saarbrücken, Mulhausen, Strassburg. 3000 tonn bomber mot Pas de Calais-området. 5000 all. utfall på vestfronten. Fra Italia sterke angrep mot Nice, Genova, Friedrichshafen. 4. aug.: 1200 am. bombere og 1000 jagere mot Peenemunde, flyfabrikker i Rostock og Anklam, mot Kiel og Bremen (oljeraff.). - 5. aug.: 1100 am. bombere mot oljeraff. i Dolbergen, flydelfabrikker i Fallersleben, rustningsfabrikker i Magdeburg og Braunschweig. Brit. angrep på ubåthavner i Brest med bl.a. 3 fulltreffere med 6 tons bomber. - 6. august: 1000 am. bombere mot motorfabrikk i Berlin, oljeraff. i Hamburg og Slesvig, motorfabrikk i Marienfelde, flyplasser ved Magdeburg og havneanlegg ved Kiel. Brit. angrep mot Lorient (6 tons bomber), oljeanlegg i Bordeaux og Pas de Calais. Fra Italia 1000 am. bombere mot mål i Rhone-dalen og ubåthavnen i Toulon. 7. aug.: 1000 brit. bombere kaster på én time 6000 tonn bomber mot tyske stillinger s. for Caen, krigens største innsats av det taktiske fly. Taifunfly med rakettkanoner ødelegger alene 139 tyske tanks ved Mortain. Am. bombere mot flyfabrikk i Gdynia, fortsetter til Russland. Fra Italia storangrep mot anlegg for syntetisk olje i Schlesien o.a. mål. 8. aug.: 600 am. bombere kaster 20 000 granatbomber mot tyske stillinger ved Caen, tolv timer etter RAFs 6000 tons nattangrep. Taifunfly senker 4 av 8 transportskip i konvoi på norskekysten og setter alle 8 eskorteskip i brann. Fra Russland am. bombere mot Ploesti, fortsetter til Italia (de samme fly som dagen før bombet Gdynia fra England!) Kraftige russ. bombeangrep mot Ost-Preussen med enobrede tyske bomber. 9. aug.: Stort antall am. bombere angriper Stuttgart og andre mål i Syd-Tyskland. Andre bombere mot Köln. - Angloamerikanske tap: 135 fly, tyske: 175 fly.

Om formiddagen onsdag 9. aug. ble en bil inneholdende ca. 60 000 rasjoneringskort stoppet på sin vei fra Moestues trykkeri til et rasjoneringskontor av 4 unge menn med revolver. Chaufføren ble tvunget til å kjøre til et angitt sted, hvor kortene ble lastet over i en ventende bil. - 21,22 og 23 åringene skal heller ikke i kommende periode mangle rasjoneringskort.

Åpen mobilisering!

Førergruppen blir for tiden utvidet. Da selv ikke NS-medlemmer melder seg frivillig lengre, har makthaverne måtte gå til tvangsutskrivning via arbeidskontorene. Flere steder bl.a. i Sarpsborg er også gode nordmenn blitt utskrevet til tjeneste. Denne utskrivning er åpen mobilisering. Førergruppen er en væpnet avdeling under NS-befal. - Etter straffelovens pgf. 86 straffes den som rettsstridig bærer våpen mot Norge med inntil døden.

Det sier seg selv at ingen møter til slik tjeneste eller til den forutgående løyndersøkelsen. - o -

Hjemmefrontens ledelse

HAR over London Radio sendt Danmarks Frihetsråd denne hilsen: "Den norske hjemmefrontsledelse sender Det danske frihetsråd en varm lykkønsking med den seir som det danske folk har vunnet i kampen mot vår felles fiende. - I likhet med det danske folk venter vi i det okkuperte Norge utålmodig og besluttet på den dag da signalet går til at vi kan tre fram med full styrke, drive de nazistiske undertrykkere ut av landet og vinne vår frihet og vårt demokrati tilbake." - o -

Opgjøret med krigsforbryterne.

Denne artikkelen bygger hovedsakelig på en brosjyre om krigsforbrytere skrevet av en norsk jurist.

I. Hva er krigsforbrytelser?

Hva krigsforbrytelser er har folkene i de tysk-okkuperte land fått føle. Krigen er i seg selv forferdelig, men også for nåtidens totale krigføring gjelder det at ikke alle midler er tillatt for å bekjempe fienden. Etter folkeretten gjelder det lover og sedvaner for krigen. Disse regler er særlig kommet til uttrykk i IV. Haagerkonvensjon av 1907 som har til hensikt å humanisere krigføringen overensstemmende med den sivilisasjon menneskene er kommet til. Overskrider krigshandlingene de fastsatte regler blir de ulovlige. De betraktes ikke lengre - hverken rettslig eller moralsk - som krigshandlinger, men som mord, ran, tyveri etc. - Fra denne krigen skal vi trekke fram noen eksempler på slike krigsforbrytelser. Det har f. eks. hendt at sivilbefolkningen er blitt plassert foran troppeavdelinger for å hindre motparten i å skyte av frykt for å skade egne landsmenn. Fremgangsmåten er ulovlig og straff kan anvendes mot de skyldige som overfor alminnelige mordere. - Krigsfanger skal ifølge Haagerreglene behandles med menneskevennlighet. Enhver mishandling eller slett behandling er krigsforbrytelse. Aksemaktene har til dels behandlet fangene som dyr; bakledning, ernæring og boligforhold har vært under all kritikk. Særlig russiske, serbiske og polske krigsfanger har vært dårlig behandlet. Det kan eksempelvis nevnes at natten til 17/7-1942 ble på Terbovens ordre 300 av 900 serbiske krigsfanger skutt nær Narvik. Det het at skytningen skjedde av frykt for flekktyfus. Men den forutgående mishandling var ikke egnet til å forebygge denne sykdom. Av de gjenlevende døde 400 i løpet av 14 dager p.g.a. dårlig behandling. - Haagerreglene forbyr å ødelegge eller ta fiendtlig eiendom, frasett de tilfeller hvor det er uomgjengelig nødvendig for krigens behov. Men ikke minst i Norge brente tyskerne under felttoget som hevn gårder i distrikter hvor motstanden var særlig hard.

Også for okkupasjon gjelder etter folkeretten bestemte regler. Hensikten med reglene er å beskytte befolkningen i besatte områder mot vilkårlighet fra den okkuperende fiendes side. Haagerreglementets art. 43 bestemmer at okkupan-ten skal respektere de lover som gjelder i det okkuperte land, for såvidt ikke absolutte hindringer - d.v.s. rent militære grunner - er i veien. Etter art. 50 er det forbudt å anvende fellesstraff mot befolkningen i okkupert område p.g.a. enkeltpersoners handlinger. Men byen Lidice i Tsjekkoslovakia ble helt utryddet som kollektiv straff for en forbrytelse befolkningen umulig kunne være ansvarlig for. Fra Norge husker vi særlig Televågepisoden, unntakstilstanden i Trøndelag hvor 10 nordmenn ble skutt av tyskerne bare for å skape skrekk og de 5 mordene i Drammen oktober 1943. - Å ta gisler for andres handlinger er også i strid med reglene for krigføring og okkupasjon. Likevel er

slaktninger til nordmenn som renner fra landet blitt fengslet. Etter den 9. mai 1941 kan endog "statsfiendtlige elementer" på den rømtes hjemsteds som gissler hvis den rømte ikke har familie. - Ytelser in natura (rekvisisjoner) og tjenester kan etter Haagerreglene bare kreves til okkupasjonshærens behov. De skal ikke overskride det okkuperte lands økonomiske ressurser og ikke være av den natur at de innebærer forpliktelser for befolkningen til å ta del i krigen mot fedrelandet. Men rekvisisjonene har utartet til plyndring og de utskrevne arbeidere tvinges til å utføre befestningsarbeider o.l. som direkte eller indirekte støtter krigføringen. - Det okkuperte lands sivile myndigheter skal selv opprettholde landets rettsorden og ivareta borgerne rett overfor okkupanten. Disse myndigheter skal ikke tvinges til å medvirke til fiendens krigføring. Okkupanten har ikke engang rett til å forlange at de sivile myndigheter skal hjelpe til med okkupantens rettmessige rekvisisjoner. Også disse regler setter tyskerne ut av betraktning, særlig ved hjelp av quislinger. Men ulovlige handlinger blir ikke derfor mer lovlige. Quislinglover fra høsten 1943 bestemmer inntil dødsstraff for dem som nekter å etterkomme befalinger fra makthaverne om å gjøre ting som de etter folkerett og norsk rett ikke skal gjøre, og har rett til å nekte. Politifullmektig Eilifsen ble dømt til døden fordi han fulgte virkelig lov og rett og nektet å arrestere unge piker som var tvangsutskrevet til arbeid for tyskerne. Dette er mord - intet annet. Et annen graverende eks. er deporteringen av ca. 700 lærere til tvangsarbeid i Nordnorge fordi de hadde nektet å opptre i strid med norsk lov. Under skinn av "Nyordning" søkes i det hele Haagerreglene omgått. Men Nyordningen i Norge og andre steder er i utvilsom strid med folkeretten. - Noen av de alvorligste krigsforbrytelser i okkupert område er mishandlingen av fanger, som ikke er vanlige krigsfanger, men patrioter som har kjempet for sitt hærtatte land. Disse fanger blir utsatt for de verste pinsler og dessuten slett behandlet ellers. Dette er rent kriminelle forbrytelser og må behandles deretter. - Jødeforfølgelsene er et kapittel for seg. Man regner med at tyskerne har tatt livet av mellom 4 og 5 millioner jøder.

Det blir en alvorlig og høyst berettiget anklage de dreptes etterlatte og landsmenn, de mishandlede, de utpinte og eksploaterte kommer til å rette mot sine bødler og plageånder. For at de skyldige skal bli stillet til ansvar er det nedsatt allierte kommisjoner som samler opplysninger om krigsforbryterne og deres gjerninger. - For Norges vedkommende dreier det seg om ca. 1000 krigsforbrytere - da er bare de groveste tatt med.

II. Er straff nødvendig?

Straff er stort sett et dårlig middel til å forebygge forbrytelser og til å forbedre forbryterne. Og vi godkjenner ikke straff som hevnakt. Er det da ikke klokere å prøve å forsone seg med krigsforbryterne? Men det er ikke forbryteren men hans offer som trenger og har krav på personlig behndling.

For det første må vi sikre samfunnet mot at disse forbrytere fortsetter sin virksomhet etter krigens slutt. Hvordan vil det dernest gå hvis krigsforbryterne ikke blir straffet? Folk som har vært utsatt for forbrytelsene glemmer ikke sine bødler. Går krigsforbryterne fri vil det krenke rettferdighetsfølelsen hos deres ofre og mange andre. Man risikerer at de krenkede tar saken i sin egen hånd, man får hevn, lynching og "de lange knivers netter". Slipper krigsforbryterne straff, betyr det at det ikke er risikabelt å krenke rettsreglene om krigføring. Det betyr at man under klisjeen "heroisme" kan gi sin sadisme, sin mindreverdighetsfølelse og sitt hat fritt utløp. Hvis disse forbrytelser, som etter vår mening er rent kriminelle, ikke blir straffet, vil det være vanskelig å opprettholde grunnlaget for vår civilisasjon.

III. Beslutningene om at krigsforbryterne skal straffes.

13-1-1942 ble den såkalte St. Jamesdeklarasjon vedtatt av Belgias, Grekenlands, Jugoslavias, Luxemburgs, Hollands, Polens og Tsjekkosloviakias regjeringer samt av den fri franske Nasjonalkomite. I deklarasjonen, som senere er vedtatt også av Storbritannia og Dominions, USA og Sovjetsamveldet, fastslås at det hører til et av de viktigste krigsmål å sørge for at krigsforbryterne får sin rettferdige straff. Ingen må slippe unna hva enten de står bak krigserklæringen utferdiget etter Moskvaetøst høsten 1943 mellom Cordell Hull, Eden og Molotov heter det bl.a.: "Ved innvilgingen av våpenstillstand overfor en hvilkensomhelst regjering som kan komme til å bli dannet i Tyskland, skal

sendes tilbake til de land hvor deres avskyelige gjerninger er blitt begått, for at de skal kunne bli dømt og straffet etter de befriende lands og de der opprettede fri regjeringers lover". Videre heter det at "--- de forente nasjoner lover å forfølge dem, som har besudlet sine hender med uskyldig blod, til verdens ende og lover å utlevere dem til sine anklagere for at rettferdigheten skal skje fyldest." Lister over krigsforbryterne skal ligge ferdige før våpenstillstanden. Det vil lette oppgjøret at Tyskland formodentlig vil bli besatt av allierte tropper.

Hvem skal så straffes? I første rekke de som under selve krigshandlingene har begått krigsforbrytelser. Dernest de som i okkuperte land direkte eller indirekte har gjort seg skyldig i eller er ansvarlig for ulovlige fengslinger, tvangsutskrivninger, gisseltaking, henrettelse av gissler osv. Dertil kommer de mer politiske forbrytelser som f. eks. ulovlig å sette de okkuperte lands lover ut av kraft. En 3.kategori krigsforbrytere er den tyske militære og sivile ledelse som bærer hovedansvaret for terroren og krigsforbrytelsene, selv de ikke har hatt noe med den enkelte grusomhet å gjøre. - For alle disse grupper gjelder at ikke bare de hovedansvarlige skal taes, men også de medskyldige, f. eks. quislingene. Heller ikke soldater i uniform som undskylder seg med at de har handlet etter ordre går fri. Befalinger fritar ikke en underordnet for ansvar for utførte handlinger - f.eks. tortur - som han forsto eller måtte forstå var rettsstridige. Men straffen kan etter omstendighetene bli mildere.

Krigsforbryterne skal dømmes etter lov og straffes etter dom. Men fordi folkeretten ikke har noen straffebestemmelser, må de enkelte lands straffelover komme til anvendelse mot krigsforbryterne. Hvilket lands straffelov skal så anvendes? Moskvaerklæringen knesetter som nevnt det prinsipp at krigsforbryterne skal sendes tilbake til de land hvor deres ugjerninger er begått for å straffes etter landets lov og av dette lands domstoler. Men hvilke straffelover skal anvendes mot dem som ikke direkte har begått krigsforbrytelser på okkupert territorium, men fra Tyskland f. eks. har gitt ordre til forbrytelsene etc.? Dette vil som oftest være hovedmennene som Hitler, Himmler m.fl. Norsk straffelov vil kunne anvendes mot slike forbrytelser. Men etter britisk lov f. eks. er forbrytelser begått av utlenninger i utlandet ikke gjenstand for prøvelse etter engelsk rett. I disse tilfeller vil det kanskje bli opprettet interallierte domstoler.

IV. De norske straffebestemmelser som krigsforbryterne kan straffes etter.

Etter den norske militære straffelov av 1902 straffes bruk av færbudde krigsredskaper og drap av dem som har overgitt seg med inntil dødsstraff. Denne bestemmelse vil f. eks. bli aktuell overfor skyting av sivile og militære fanger. Underslag, ran og utpressing forevøt under utnyttelse av militær overlegenhet straffes også med inntil døden. Bestemmelsen rammer f. eks. uberettigede rekvisisjoner og plyndringer. Beskadigelse av eiendom uten at det er nødvendig - f. eks. nedbrenning av hus i strid med krigsreglene - straffes også hardt.

Den sivile norske straffelov av 1902 har også en rekke aktuelle bestemmelser. Lovens kap. 8 omhandler forbrytelser mot statens sikkerhet og selvstendighet. Straffebestemmelsene er strenge - inntil dødsstraff. De rammer bl.a. handlinger som er i strid med Haagerreglene om administrasjon av okkupert område og vil komme til anvendelse overfor både tyskere, quislinger og andre forrædere. Led inntil døden straffes de som rettsstridig søker å medvirke til at Norge eller noen del av riket bringes under fremmed herredømme eller innlemmes i annen stat. Likeledes straffes med inntil døden den som rettsstridig brer våpen mot Norge eller yter fienden bistand i råd eller dåd eller svekker noen med Norge forbunden stats krigsevne. Bestemmelsen rammer alle forrædere. Etter andre paragraffer straffes bl.a. de som søker å bevirke at Norges statsforfatning forandres med ulovlige midler.

Også de som er ansvarlige for tvangsarbeider, ulovlige arrestasjoner etc. blir rammet av straffeloven. Etter lovens 22. kap straffes bruk av vold mot personer, legemsbeskadigelser og drap med inntil dødsstraff. Disse straffene vil særlig ramme Gestapo og det såkalte tyske rettsvesen i Norge. Og straffebestemmelsene rammer ikke bare de direkte utøvende bødler, men også deres

hjelper og ansvarlige ledere. Mange bestemmelser rammer også handlinger begått i utlandet av utlenninger (f. eks. av tyskere i Tyskland).

I mange tilfeller var straffelovens bestemmelser for milde. Lovgiverne tenkte ikke at slike krigsforbrytelser kunne bli begått. For å rette på dette er det vedtatt flere provisoriske anordninger med lovs kraft. Før den prov. an. av 3/10-1941 kunne dødsstraff bare anvendes i krigstid og ikke etter krigens opphør. Nå kan dødsstraff også idømmes og fullbyrdes etter krigens slutt. Ved andre forordninger er det gitt adgang til i visse tilfeller å idømme dødsstraff også etter den civile straffelov. Før var den høyeste straff fengsel på livstid. En annen anordning bestemmer at den som opprettholder medlemskap i, søker om eller samtykker i å bli medlem av NS, nazistisk hird eller annen organisasjon som yter fienden bistand, straffes med tap av almen tillit for bestandig eller for et bestemt antall år. Dette innebærer at den dømte borgerlig sett blir en "død" mann. Hensikten er hovedsakelig å ramme mindre framstående quislinger.

Krigsforbryternes antall er stort, men alle skal straffes. Domstolsbehandlingen må sikre at rettferdige avgjørelser treffes. Også krigsforbryterne har krav på rettferdig behandling. Men innenfor denne ramme må oppgjøret skje raskest mulig. Verden har andre og større oppgaver foran seg. Vi må se framover!

- e -

Kirkedepartementet avsatte for en tid siden Det Norske Misjonsselskaps hovedstyre og generalsekretær og satte inn ny ledelse. Statspolitiet foretok undersøkelser på selskapets kontorer hvorved det ifølge naziavisenes meldinger ble funnet kommunistlitteratur, drikkeviser o.l. Generalsekretær Amdahl hadde arrestert. "Kirkedepartementet" begrunnet sitt skritt med at hovedstyret hadde overtrådt sine egne grunnregler og ledet organisasjonen på en måte som ikke stod i samsvar med kravene til folkets og statens felles gagn. Men de virkelige motiver ligger åpent i dagen. For det første er aksjonen et ledd i nazistenes kristendomsforfølgelse. Både kirken og de fri kristelige organisasjoner har satt det som sin selvfølgelig plikt å verne om Guds ords frihet og samvittighetens rett, selvom det blir våpenløs kamp mot de nazistiske makthavere. Denne motstand prøver quislingene å bryte ned. Dernest er nazistene sikkert ute etter Misjonsselskapets midler som er ganske betydelige. Endelig er aksjonen en personlig hevnet fra visse nazipresters side.

- o -

Da Norge kom med i krigen 9. april 1940 var størstedelen av den norske handelsflåte utenfor aksens rekkevidde. 7.600.000 tonn norsk skipstonnasje med 23.000 norske sjøfolk kunne innrangeres i den allierte krigføring. Dette tilskuddet fra Norge var nærmest uvurderlig. Men det har gått hardt utover den norske handelsflåten. Halvparten av tonnasjen er gått tapt og omlag 2500 norske sjøfolk har fulgt sine skip ned i dypet. 500 skip gjenstår av den opprinnelige flåte. - Norges allierte er oppmerksomme på disse ofre. Sjefen for det amerikanske utenriksdepartements økonomiske avdeling, Leo Crowley, uttalte i vinter "Norge hadde en stor handels- og fiskeflåte. Uten å skjenke en eneste tanke på sin egen økonomi stilte Norge alle sine disponible skip i de forente nasjoners tjeneste på et tidspunkt da det knep som verst. En stor del av de norske skipene er blitt senket i arbeidet for å holde de allierte forsyningslinjene åpne. Det alene er nok til å spørre oss selv: Har vi rett til å beholde våre nybygde skip for oss selv når freden kommer?..."

Breckinridge Long, amerikansk ministersekretær, formulerte sitt syn slik: På grunn av flåtens betydning for Norges velstand og dens nødvendighet for den norske nasjonale økonomi må Norge stilles i særstilling blandt våre allierte. Norge har bidradd med praktisk talt hele sin nasjonale formue og bør derfor fullt ut hjelpes med gjenoppbyggingen av den flåten som er gått tapt i de forente nasjoners tjeneste.

- o -

10.000 hollendere skal være henrettet siden den tyske okkupasjon begynte. Antall personer i konsentrasjonsleire anslåes til mellom 350.000 og 400.000. Dertil kommer at det bare er 2.000 jøder igjen av 120.000 ved krigens begynnelse. De øvrige er "forsvunnet". Dessuten er 380.000 arbeidere deportert til Tyskland og 40.000 til Belgia og Frankrike.

UKEN SOM GIKK (10. - 16. aug.)

Tysklands situasjon er i ferd med å bli kritisk. Den store koalisjons-offensiv er nå under full utvikling på alle fronter - fra vest, øst og sør, fra luften og fra partisan-sabotørstyrkene i de besatte land - og man kan regne med at alene de regulære stridskrefter som utenfra øver sitt trykk på "festningen Europa" er omtrent dobbelt så sterke som den militærmakt Tyskland i øyeblikket står over. Det gjelder både antallet av tropper og tyngden av materiellet; tar man hensyn til krigspotensialen - folketall, råstoffer, industrikapasitet, transportmuligheter osv. - blir forholdet enda meget mer ugunstig for Tyskland. I virkeligheten er derfor krigen for lengst avgjort. Det eneste Tyskland kan håpe på, er å føre en oppholdende strid som kan utskyte sammenbruddet noen måneder, på bekostning av uhyre ødeleggelser og tap av menneskeliv. Når man har valt denne linje, skjer det dels i et svakt, teoretisk håp om at et mirakel tross alt skal kunne skje, enten på det politiske område (splittelse mellom Russland og vestmaktene med mulighet for separatfred med den ene part) eller på det militære (gjennom innsatsen av epokegjørende nye våpen). Utsikten til at slike håp skal gå i oppfyllelse kan imidlertid på det nåværende tidspunkt i praksis settes lik null. Den egentlige grunn til at krigen fortsetter, er den nazistiske ledelses desperasjon og kynisme: den er klar over at den etter nederlaget ikke bare er politisk ferdig, men at den også vil bli trukket til ansvar for sine forbrytelser. Om Tyskland har en fremtid, har den det iallfall ikke, og ganske hensynsløst ofrer den sitt lands krefter og verdier i en håpløs kamp bare for å kunne skyte regnskapets dag ut. Folket følger, dels p.g.a. den glimrende organiserte terror, dels p.g.a. sin apati og mangel på evne til politisk handling, dels fordi også det frykter gjengjeldelsen.

Tysklands uløselige dilemma kommer i enda skarpere relieff når man analyserer dets strategiske situasjon. Det foreligger to alternativer for den defensive krigføring landet nå er påvunnet: 1) man kan forsøke å forsvare for enhver pris de nåværende fronter for å holde krigen lengst mulig borte fra tysk område og bevare den bredest mulige økonomiske og militære basis for krigføringen, 2) man kan foreta en drastisk frontforkortning og i god orden trekke styrkene tilbake til linjer som man ennå en tid kan bemanne noenlunde tilfredsstillende med muligheter for noenlunde effektive operasjoner på de indre linjer; hurtige omgrupperinger og forskyvninger av tyngdepunktet fra det ene truede avsnitt til det andre. Å gjennomføre alternativ 1 er umulig; Tyskland har ikke tilnærmelsesvis de nødvendige resurser til å holde festningen Europas alt for lange murer, det har utviklingen både på øst- og vest-fronten i sommer til fulle vist. Alternativ 2 er også håpløst fordi Tyskland bare i meget kort tid ville kunne holde sin krigsmaskin i gang etterat det hadde måttet gi slipp på de besatte områders resurser, deres arbeidskraft, deres råstoffer og deres produksjon av næringsmidler, f. eks. Balkans korn, olje og mineraler, Vest-Europas høytstående metallindustrier osv. Dertil kommer den umulige luftstrategiske stilling Tyskland ville være i den dag de allierte flybaser ble flyttet fram til Østfrankrike, Vestpolen og Donau-slettene.

Den tyske ledelse, d.v.s. Hitler og hans folk, har overfor dette valg søkt en kompromissløsning: å forsvare også mer framskutteposisjoner, men med halv kraft, å forsøke å holde alle fronter, men med utilstrekkelige styrker. Denne "løsning" er uttrykk for ønsketenkning og dilettantisme; man vil ikke se de ubarmhjertige realiteter i øynene og usentimentalt trekke konsekvensene, men opprettholder fiksjonen om at man fremdeles kan få både i pose og sekk. I virkeligheten er alternativet det slettest mulige fra tysk synspunkt, det som raskest vil føre til det endelige sammenbrudd. Resultatet er nemlig at de tyske armeer blir slitt opp i voldsomme slag - uten at de har noen muligheter for å kunne løse sine oppgaver, nemlig å holde det "livsrom" den tyske militærmaskin i krigens første fase erobret og som dens fortsatte eksistens er avhengig av.

Svakheten i overledelsen er blitt stadig mer utpreget ved de tap det tys-

ke generalitet har lidt i den siste tid. Siden sommeroffensivens begynnelse for alvor er over 60 tyske generaler (d.v.s. nesten 1 pr. dag) falt, tatt til fange, arrestert, henrettet eller omkommet ved mer eller mindre mystiske "trafikk-ulykker". Samarbeidet med de gjenlevende av den gamle, solide skole skal ikke bli lettere etter den forsmåelse det tyske offiserskorps ble tilføyd da Hitlers domstol dømte de konspirerende generaler til døden ved hengning og ikke ved en ærlig kule. Det er karakteristisk at general Paulus, som hadde kommandoen over Stalingrad-armeen og siden han ble tatt til fange der er blitt feiret som en av det tredje rikets store krigshelter, nå har brutt sintaushet og i Moskva-radioen oppfordret sine kolleger til å fjerne Hitler og stanse den håpløse krig. 6 andre generaler støtter ham.

De tyske tap i mannskaper ved frontene begynner også å løpe opp. Ved østfronten har tyskerne siden St. Hans i falne, fanger og sårede tapt mellom 5 og 600 000 mann, i Italia vel 100 000 mann, i Frankrike mellom 200 og 250 000 mann, et tall som meget snart kan komme til å øke med 100 000 og kanskje mer etterat de tyske styrkene i Bretagne og i Normandi-sekken er likvidert. D.v.s. at de tyske tap i sommer allerede er oppe i ca. 900 000 mann. Det er en høyst alvorlig årelating, for selv om den tyske krigsmaskin omfattet mannskapestyrker på kanskje 10-11 millioner mann, er bare 4 1/2 - 5 millioner mann frontsoldater; resten er luftvern, etappemannskap, politistyrker, født-folk osv.

Med den store tallmessige overvekt de allierte har, er det klart at det for dem gjelder å engasjere fienden over en så utstrakt front som mulig. Først da vil overmakten kunne gjøre seg gjeldende med full tyngde. Er fronten begrenset, vil tyskerne ved å operere på de indre linjer kunne stille noenlunde stridsdyktige styrker på de truede avsnitt og iallfall føre en oppholdende kamp. Settes angrepene inn så og si overalt langs den tyske festningsmurer, blir det umulig å dekke alle frontavsnitt tilfredsstillende, og det store gjenombrudd vil komme et eller annet sted. Det er denne utvikling som øyensynlig nå er i gang, og som den nye invasjonen i Frankrike er et ledd i. Vestfronten. Som vi antydte sist, ville en alliert invasjon på den franske Middelhavskyst - etter amerikanernes framstøt langs nedre Loire - utsette de tyske styrker i Sørvestfrankrike for en dødelig trussel, en dobbelt omfatning etter elvelinjene Rhône og Loire. Det er dette som nå holder på å skje. Tirsdag den 15. august i grålysningen gikk store fransk-britisk-amerikanske styrker i land i avsnittet mellom Toulon og Cannes over en 200 km. lang front. Foretagendet var forberedt gjennom fire dagers intens flybombing av området, og ble innledet med et timelangt bombardement av skipsartilleriet på hele 800 marinefartøyer. Den største styrke lufttransporterte tropper som noengang har vært satt inn, 14 000 mann, ble landsatt eller hoppet ned i og bak de tyske linjer, og syv bølger infanteri ble satt i land på kyststripen. I løpet av en time hadde troppene nådd sine første mål, og operasjonene utvikler seg tilfredsstillende. Den tyske motstand er spredt og svak, og Luftwaffe har praktisk talt ikke vist seg over stridssonen. Onsdag kveld ble det meldt at 5 byer opptil 8 km. inne i landet var tatt, likeså en del befestede øyer ca. 40 km. øst for Toulon. Ellers er meldingene som rimelig kan være i denne første tid nokså sparsomme, men det er tydelig at det er tale om en større operasjon og at alt hittil er gått etter programmet.

En meget verdifull støtte får invasjonstroppene av de franske friskarer som nå er oppfordret til å gripe inn for fullt over hele landet, og som i de siste dager har øket sin virksomhet meget betydelig. Et av de viktigste sentra for friskarene er nettopp Savoie, så hvis det allierte støt kommer til å fortsette opp Rhône-dalen, hvilket er sannsynlig, blir tyskernes situasjon meget vanskelig. Slik som det tyske forsvar i Nordfrankrike har brutt sammen med store tap, er det vel i det hele tatt tvilsomt om tyskerne vil gjøre noe alvorlig forsøk på å holde det sørvestlige Frankrike. Med den amerikanske nordarme nesten ved Orleans er trusselen om utflankering allerede meget alvorlig, og det er vel tvilsomt om selv Hitler vil risikere å ofre von Blaskowitz styrker i Sørfrankrike; han vil kunne få god bruk for dem i kampen om Seine-linjen og Nordfrankrike, hvis det da i det hele tatt lykkes å få dem noenlunde intakt tilbake gjennom partisan-distriktene og de allierte flys bombetepper. I alle tilfeller kan utviklingen i Frankrike snart komme til å gå med kjempeskritt og tyskerne bli nødt til å foreta sin veldige svingning av fronten tilbake til en linje fra Seine-munningen og sørøstover, med venstre flanke støttet til

den sveitsiske grense f. eks. i nærheten av Belfort. Det er bare et spørsmål om det ikk alt er for sent å organisere en ordnet tilbaketrekning av så store troppestyrker og materialmengder over et så utsatt kommunikasjonsnett som det franske, med det allierte fly suverent herjende om dagen og under stadige aksjoner fra partissens side om natten.

I Normandie går det store omringningsslag mot sin slutt, og det er vanskelig å se hvordan v. Kluge skal kunne få sine hovedstyrker ut av sekken ved Falaise. De amerikanske panserstyrker fortsatte delvis sin marsj over Chartres mot Paris, men en arm svinget nordover fra Le Mans, tok Alençon den 11. aug. og nådd fram til Argentan den 14. Samtidig presset de britiske styrker under voldsom tysk motstand på fra nord med støtretning mot Falaise for å lukke tungen om de tyske styrker som befant seg vestenfor i Flers-Mortain-Domfront-avsnittet. Søndag den 13. besluttet tyskerne seg plutselig til å oppgi dette frontframspring og iverksatte en hodekulls retrett østover via Falaise. Det ble et formelig spissrotløp mellom allierte markstyrker under ubønnhørlig bombing fra det allierte fly, mens sekkens åpning langsomt, men ubønnhørlig ble ble snørt sammen mellom Falaise og Argentan. Tyskerne led fryktelige tap under retretten både i mannskap og materiell, og tirsdag den 15. måtte de oppgi forsøket på å ta seg ut gjennom åpningen som da bare var 5-10 km. bred og lå under konstant artilleriild. Onsdag ble det meldt at åpningen var så godt som lukket, det ble kjempet i Falaise og veien fra Falaise til Lisieux var sperret. Hvor store tyske styrker som her er avskåret, vet man enda ikke med sikkerhet, men det dreier seg sannsynligvis om iallfall 10-12 divisjoner - ca. 100 000 mann? - med flere hundre tanks. At de vil kapitulere uten videre, er ikke å vente; de vil antagelig forsøke å omgruppere seg til et gjennombruddsangrep, hvis de da har bensin, ammunisjon o.l. til det. Men selvom de skulle kunne sprengne ringen i dette avsnitt, er de ikke dermed reddet. De vil da enten bli drevet nordover mot Seinens nedre løp, hvor det ikke fins en bru igjen og hvor de allierte fly vil skape kaos ved elveovergangene - eller de vil forsøke å nå fram til trafikknutepunktet Paris, med fare for å bli et bytte for de amerikanske tanks og det allierte fly på Chartres-Dreux-sletten. Spissen av de amerikanske panserstyrker befinner seg nemlig allerede i området mellom Chartres-Dreux og Paris; nøyaktig hvor vet ingen, da de ikke bruker sine radioer for ikke å røpe sin nøyaktige posisjon for tyskerne - som ikke kan holde flystyrker nok i luften for en tilfredsstillende rekognosering! Alt synes således å tyde på at de alliertes store omfatningsoperasjon i Nordfrankrike vil ende med en fullstendig katastrofe for 2. og 7. tyske arme, elitestyrkene som skulle kastet anglo-amerikanerne på sjøen.

Sørfronten. Etterat de allierte er rykket inn i Firenze, er det bare begrenset virksomhet på landfronten i Italia. Men denne front er ikke mindre interessant for det, i lys av landgangen i Sørfrankrike og mulighetene for et foretagende også mot Balkan. Om stillheten i øyeblikket betyr at de allierte styrker forbereder et generalangrep mot den tyske Gotha-linje i Appeninene, er ikke godt å vite. Det byr seg nemlig mange andre muligheter. For det første vil et vellykket angrep opp gjennom Rhônedalen og i Savoie bety at Kesselring får sin forbindelse med de tyske styrker i Sørfrankrike avskåret, og om flanketrusselen herfra p.g.a. Alpene ikke er så overhengende, kan den være alvorlig nok. Og hvis det er tyskernes hensikt å falle tilbake på den kortere frontlinje mellom Seinemunningen og den sveitsiske grense, kan det ikke ha noen mening å holde en front i Appeninene; den ville komme til å henge fullstendig i luften og stå i fare for å bli avskåret fra hjemlandet av partisanstyrker som opererer i et nesten sammenhengende belte fra Haute Savoie til Jugoslavia.

Selvom disse faktorer ikke skulle komme til å gjøre seg gjeldende i den aller første tid, byr det seg også andre muligheter. De allierte kan, samtidig som de holder de tyske hovedstyrker fast ved et press mot Gotha-linjen, gjennomføre amfibie-operasjoner både mot Genovabukta og mot Venezia-avsnittet, men en kanskje like nærliggende mulighet er at en invasjon av Jugoslavia går av stabelen. Det ville være et logisk ledd i den store koalisjonsstrategi som tilstreber å stille de tyske styrker til kamp over en så lang front som mulig, og forskjellige ting synes å tyde på at noe slikt kan være i gjære, bl.a. at Churchill er i Roma og konfererer med Tito, at det er opprettet et eget flykorps for Balkan-operasjonene og en egen kommando for de såkalte adriatiske styrker. Tyrkias brudd med Tyskland nylig og den ganske forbausende stillhet

som har hersket på den russiske front ved nedre Dnjestr til nå, er også ting som kan tale for en slik stor samordnet aksjon mot Balkan.

På østfronten ER RUSSENERNES neste store offensivbølge ennå ikke satt inn, - det er mulig at den skal koordineres med de alliertes nye støt mot Sørfrankrike (som midtsommeroffensiven satte inn da invasionsstyrkene i Normandie var i gjennom den første kritiske periode), eventuelt også med en Balkan-offensiv. Langs Øst-Preussens grenser fortsetter den veldige russiske oppmarsj som synes å tyde på en enestående kraftutfoldelse når tiden er inne, og på den baltiske front er trykket på de isolerte tyske styrker øket, bl.a. har russerne oppnådd et gjennombrudd vestover fra Pskov-sektoren som har ført dem fram til nærheter av Walka på den østnisk-latviske grense, slik at de tyske styrker i Estland trues med isolering også fra styrkene i Latvia; russerne står bare 20 km. fra jernbanen Tallinn-Riga. Sørøst for Riga er Jekabpils tatt. Fra Bialystok-avsnittet har russerne også støtt videre vestover, likesom bruhodet vest for Wisla i Sandomierz-området er utvidet og trusselen mot Krakow øker. (Sandomierz ble 17. august meldt erobret). Om det forestår en generaloffensiv over hele østfrontens nordlige halvdel, eller om russerne ønsker først å rense Baltikum før stormen mot Øst-Preussen, Warszawa og Øvre-Schlesien, vil kanskje allerede kommende uke gi svar på.

I Stillehavet er kampene på Guam avsluttet; denne viktige øy er nå helt i amerikanernes hender etter tre ukers kamper. Amerikanske flyvende "superfestninger" har bombardert Nagasakis skipsverfter, en alvorlig påminnelse om hvordan de alliertes baser nå skytes fram mot selve Japan.

Luftkrigen. Det er den taktiske bombing som i siste uke særlig har tiltrukket seg interessen, med knusende angrep mot de innringede og retirerende tyske styrker i Nordfrankrike og en voldsom oppmykning av det tyske kystforsvar på Rivieraen. Den strategiske bombing har imidlertid også hatt betydelig omfang, fortsatt med tyske olje- og flyanlegg som dominerende objekter.

Ukens statistikk: 10. aug.: Moskitos over Berlin. Britiske bombere mot oljeanlegg i Bordeaux og La Palice. 1400 utfall fra det Italia-baserte fly, bl.a. mot oljeanlegg i Ploesti og jernbanemål. - 11. aug.: Voldsomme angrep mot jernbane-mål, bruer, marsjerende kolonner osv. i Nordfrankrike. - 12. aug.: Fortsatt hamring på kommunikasjonene i hele området mellom Belgia-Saarbrücken og Brest-Bordeaux. Kraftige angrep mot ubåthavner i La Palice og Bordeaux. - 13. aug.: 1250 am. bombere mot sambandslinjer i Seine-området; 3000 jernbanelokvogner og 460 lastebiler ødelagt. 1300 britiske bombere mot Braunschweig, Kiel, Frankfurt og andre tyske mål, bla. Opelfabrikken. 750 bombere fra Italia mot mål i Sørfrankrike og Nordvest-Italia. - 14. aug.: Heftige angrep mot Sørfrankrike, mot Ludwigshafen og Mannheim. Moskitos over Berlin. - 15. aug.: 1000 amerikanske fly med jagereskorte mot 19 tyske fluplasser bl.a. i Köln, Frankfurt, Wiesbaden o.a. steder. Samtidig 1100 britiske bombere mot flybaser i Holland og Belgia. Det ble ialt kastet 12000 tonn bomber d.v.s. det kraftigste angrep som hittil er gjennomført under denne krig. Moskitos over Berlin. 16. aug.: 1000 tunge bombere med sterk jagereskorte mot flyfabrikker, bensinlagre og anlegg for produksjon av syntetisk olje i Tyskland (bl.a. Magdeburg). 17. aug.: Store allierte formasjoner over Stettin og Kiel. 1100 am. bombere angrep tyske flyplasser og oljeraffinerier. Fra Italia kjemiske fabrikker i Sør-Tyskland angrepet. Moskitos over Berlin.

- o -

Sabotasjen i Norge. Oslo Sporveiers busshall på Korsvold er den største i Nord-Europa og tyskerne har flyttet sine verksteder fra Kjeller dit. Sabotasjen mot hallen natt til søndag var usedvanlig vellykket og de tyske reparasjonsverksteder, lagrede flydeler pluss ca. 60 fly ble totalt ødelagt. Sabotasjen ble forøvet av spesialister, og det er beundringsverdig at ingen norske sivilpersoner kom til skade. Man skal ha iaktatt folk i uniform. - Natt til forrige søndag var det en kraftig eksplosjon i Den Norske Slipeskivefabrikk i Sandakerveien, Hele lageret, ovnen og pipen ble totalt ødelagt. - I Hallingdal er det foretatt en vellykket aksjon mot statens oljelagre der. Fra tankene der er det lagt ledninger ned til elven og på Geilo er 21,000 liter bensin tappet ut, på Gol 21,000 liter og på Haugastøl 1,600 liter.

- o -

Våkner Østerrike?

Denne krigen har hovedsakelig bragt med seg ulykker og redsler, men også skapt enkelte løfterike forhold. Ett av dem er de besatte lands ~~standhaftige~~ og uopphørlige kamp mot overfallsmennene. Befolkningene i Baltikum, Belgia, Danmark, Frankrike, Grekenland, Holland, Jugoslavia, Norge, Polen, Tsjekkoslovakia m. fl. har åpent og med livet som innsats satt seg til motverge mot undertrykkerne. Denne motstand har gitt seg forskjellige uttrykk alt etter folkenes egenart, etter deres lands geografiske forhold, etter okkupantens framferd osv; men stort sett har utviklingen vært forbløffende parallell i all de okkuperte områdene. De besatte folks kampinnsats, som blir stadig mer omfattende og direkte militær og som er blitt en virkelig 4. front, er ikke bare et effektivt bidrag til de forente nasjoners snarlige seir; denne øyeblikkelige og fryktløse stillingtagen mot fascisme og nazisme gir også den 2. verdenskrig et klarere ideologisk preg enn kriger flest og tyder på en enighet om målene som skaper tro på fremtiden. Folk fra alle nasjoner og alle samfunnslag viser ved sin innsats og sine ofre at åndelig frihet er viktigere for dem enn materiell velstand og sikkerhet.

Andre mer eller mindre tysk-kontrollerte områder som Romania, Bulgaria og Ungarn har derimot bøyet seg ydmykt for hvert ett kraftig vindpust fra det mektige Berlin. At de nå er begynt å opponere, at f. eks. bulgarerne prøver å etablere en fredsregjering, er i samsvar med deres gjennomførte konjunkturpolitikk og bare oppmuntrende fordi det viser hvorledes disse stater bedømmer den militære situasjon. - Mussolinis utenrikspolitiske opportunisme er nesten enestående i historien; men Italias kapitulasjon, Badoglio's "forrederi" og særlig de italienske partisaners innsats i Norditalia idag, gir en det inntrykk at italienerne aldri har vært overbevinte fascistiske, selv om de nok håpet at Duce skulle skaffe dem et stolt imperium til en billig pris. Under enhver omstendighet må italienernes innsats idag på de alliertes side spille en stor rolle for landets selvrespekt og øke dets muligheter for å reise seg etter krigens slutt.

Østerrike står formelt i en særstilling og med at landet ble innlemmet i Det tyske riket i mars 1938. Ifølge tyske oppgaver var ca. 99% av østerrikerne nazister på dette tidspunkt. Slike oppgaver er naturligvis ikke å stole på - tyskerne forpurret jo folkeavstemningen før Anschluss nettopp fordi de regnet med at en avstemning ville gi flertall for et selvstendig Østerrike - men det er delvis symptomatisk for innstillingen at erkebiskopene Innitzer og Weiss frivillig i slutten av mars 1938 offentliggjorde et manifest hvor Hitler ble hyldet på den mest servile måte. Det østerrikske folk manglet iallfall kraft, mot og evne til å organisere en reising mot nazismen.

Krigen har hittil faret forholdsvis lett over Østerrike. Matsituasjonen er noenlunde god og av Tysklands storbyer har Wien vært minst hjemsøkt av det allierte flyvåpen. Men med tyskernes gjennomgripende økonomiske og kulturelle penetrering av "Ostmark" under ledelse bl.a. av Gauleiter i Wien Baldur von Schirach, med nazistenes iskaldt egoistiske Balkan-politikk - de østerrikske institusjonene tjener bare som middel for Tyskland til å gjennomføre sine økonomiske mål i Sørøsteuropa -, med de stadig mer omfattende militærutskrivninger og ikke minst med endringen i krigslykken, er rikstyskernes popularitet i "Ostmark" påtagelig redusert.

Så lenge Østerrike lå langt borte fra krigsskueplassene var enhver aktiv motstand mot nazityranniet hensiktsløs og dæmt til å mislykkes. Men det har gjort et sterkt inntrykk på befolkningen at de russiske armeer på bred front kjemper seg gjennom Karpaterpassene for å komme ned til de åpne slettene rundt Donau. Motstandsbevegelsen henter også inspirasjon og styrke fra de jugoslaviske partisaners heltemodige kamp kloss i Østerrikske sørlige grenser og fra de italienske geriljastyrkers innsats i Norditalia. Og i og med at det tyske myndigheter har vært tvunget til å sende tropestyrker stasjonert i Østerrike til frontene i Jugoslavia, Italia og Frankrike ligger forholdene vel til rette for en reising av anti-nazistene mot de tyske undertrykkere. Revolten i Tyskland må også virke som en impuls og som det lokkende mål ligger forespellingen i Moskvaerklæringen om at Østerrike skal gjenoppstå som selvstendig stat.

Det er selvsagt umulig for en observatør i Norge å danne seg noe eksakt

billeder av forholdene, men visse tegn tyder på at østerrikerne når tiden er inne vil gjøre sitt for å drive de rikstyske herrene ut av landet. Partisan-grupper er blitt dannet i landets sørlige provinser. De blir rekruttert fra folk som er blitt tvunget inn i den tyske armeen, men som har benyttet sin permisjon til å stikke av, fra folk som har rømt dengang mobiliseringsordren kom og fra grubearbeidere f. eks. som ganske enkelt har forlatt sitt arbeid. Partisanene opererer for størstedelen i Karnten i den sørlige delen av landet men også andre steder i Østerrike synes motstanden mot tyskerne å bli hardere. En underjordisk komite sendte nylig ut et opprop til befolkningen hvor det bl.a. heter: "I Karnten har våre landsmenn organisert en stadig mer effektiv partisanbevegelse mot de tyske undertrykkerne. Denne bevegelse samarbeider med Titos styrker. De tyske overfallsmennene og deres østerrikske håndlangere forsøker å knuse denne bevegelsen med makt. SS-formasjoner konsentreres mot våre partisaner. Landsmenn! Arbeidere, bønder og soldater har sluttet seg til våre geriljastyrker for å befri vårt land fra tyskerne. Nå gjelder det alle midler å støtte disse tapre og djerne menn. Hele det østerrikske folk må samarbeide for å hjelpe partisanene og avverge de tyske okkupasjonstroppers angrep. Soldater, gi våre partisaner våpen! Bønder, gi dem meldinger og mat. Hjelp de utenlandske arbeidere og krigsfanger til å slutte seg til våre styrker. Jernbanemenn, avbryt trafikken til Karnten, ødelegg jernbaneskinne og broene. Spre sannheten om den østerrikske partisanbevegelsen i Karnten og søndre Steiermark...."

En hemmelig østerriksk soldater-komite er dannet for å skape samarbeid mellom de østerrikere, som er blitt tvunget inn i Wehrmacht, og frihetsbevegelsens organisasjoner. Den illegale fagforeningsbevegelsen i landet har i den senere tid organisert streiker ved forskjellige krigsviktige industrier. Og katolikkene er begynt å røre på seg. Tusenvis av flyblader er sendt ut som behandler den katolske opposisjonen mot Hitlerregimet. - Kanskje vil også Østerrike reise seg i 11. time for å være med på å gi nazismen nådestøtet.

Forholdet kompliseres imidlertid ved den uklarhet som råder med hensyn til landets fremtidige skjebne. De høye herrer besluttet riktignok i Moskva at Østerrike skulle få sin selvstendighet tilbake. Men, spør østerrikerne seg, hva skal så skje med vårt fedreland, som neppe har økonomiske muligheter for å stå på egne ben. - En Donaufederasjon er kanskje den eneste løsningen på problemet Østerrike.

Hjemmefrontens appell til landsungdommen.

I det siste år har flere bygder vært utsatt for razzia og derefter følgende arrestasjoner. Det er derfor mangt et gårdsbruk som drives av konen alene, og som ofte kan ha vanskelig for å skaffe seg fornøden kvalifisert hjelp og selvom hjelp kunne skaffes faller den ofte dyr. Det kan være vanskelig å få berget avlingen i hus og det kan være fare for å få den ødelagt av den grunn, men dette skal og må ikke skje. Arresterte folk skal ha hjelp.

Søndagen på landet er fridag - benytt denne - slå dere sammen og dra fra av huse med egen niste. Underrett straks bygden om dette og underrett gården hvor dere skal hjelpe til. Det haster!

Kampen krever ofre idag i Norge, vis solidaritet og stå sammen!

Krigsforbryterne igjen.

I anledning av artikkelen "Oppgjøret med krigsforbryterne" i forrige nr. av Kronikken har vi mottatt innlegg, som kanskje ikke inneholder så meget nytt stoff, men etter vårt syn er problemene omkring krigsforbryterne så viktige og trenger en så inngående behandling med vurdering av alle momenter for og imot at vi har funnet å måtte gi innlegget spalteplass.

"Bernhard Shaw ble nylig spurt om han mente at de tyske krigsforbryterne burde straffes. Han svarte: "Det er en idiotisk tanke at de skal straffes. Det må jo også de amerikanske, engelske og russiske krigsforbryterne straffes, hvem skal gjøre det?" På oss nordmenn som har opplevet tysk okkupasjon virker denne uttalelsen som et slag i ansiktet. Dette gjelder nok ennå mer polakker, jugoslaver og Europas ulykkelige jøder. I Russlands jord ligger massegraver

med jødiske barn. SS-heltene hadde brukket ryggen på disse barn over knærne sine. Flere millioner jøder er avlivet etter utrettelige lidelser i "likfabrikkene" - disse massehenrettelsesinstitusjoner som kanskje er de uhyggeligste av alle uhyggelige ting i menneskehetens lange lidelseshistorie. På torvene i Østeuropa har unge patrioter blod flydt i fosser under massehenrettelsene, mens de unge piker er blitt drept avsted tiltyske militærbondeller. Slike skjebner har truffet tusenvis av familier i denne "siviliserte" verden. Mennesker som har opplevet neon av disse redsler vet nok om krigsforbryterne skal straffes eller ikke. De som ikke vil straffe bødrene har som regel ikke selv opplevet tysk, japansk eller italiensk okkupasjon.

Men tross alt finnes det en kjerne av sannhet i Bernhard Shaws uttalelse. "Krig er jo lovlig", håner den gamle arrogante dikter, "hvorfor skal krigsforbryterne da straffes?". Han peker her på en meget viktig forskjell mellom krigsforbrytelser og andre forbrytelser. De siste bryter bestemmelser som ikke bare er anerkjent av hele samfunnet, men som håndheves av statsmakten med konsekvens og upåttidighet. Staten tar ikke parti for noen forbrytere og mot andre. Krigsforbryterne setter seg ut over anerkjente folkerettslige bestemmelser; men det finnes ingen internasjonale politistyrker som kan håndheve disse regler. Det må derfor bli seierherrene i en krig som foretar avstraffelsen. Bernhard Shaw kan nok ha rett i at dette er et farlig system. I de fleste kriger vil man vel finne forbrytere på begge sider, men på seierherrenes side vil de neppe bli straffet.

Det kan likevel ikke være tvil om at fiendens krigsforbrytere må straffes hårdt og konsekvent. Selvom vi er part i saken kan vi si at retten er på vår side. Norge f. eks. kan umulig beskyldes for å ha villet Tyskland tillivs. De allierte kan ikke bare si at de fører en rettferdig krig, men også at krigen er et forsvar for de hjelpeløse millioner som nå er nazistenes ofre. Disse mennesker krever rettferdighet og det er lett nok å tilgi når man ikke har gjennomgått lidelsene selv. En slik tilgivelse vidner ikke alltid bare om menneskekjærlighet, den vidner like meget om sløvet og mangel på medfølelse med ofrene. "Å tilgi undertrykkerne, er å øve vold mot de undertrykte", sier den spanske tenkeren Ortega y Gasset.

Men vi må ikke slippe nevnen løs. På den måten skaper vi ikke en bedre framtid. De skyldige skal straffes av andre grunner. Bl.a. må det hindres at Europas befolkning tar saken i egne hender i "de lange knivers netter". I et vanlig samfunn straffer vi bl.a. for å unngå anarki, og dette motivet er meget viktig når det gjelder krigsforbryterne. Vi må også vise overfallsmennene og volden forøvrig at man ikke ustraffet begår slike redselsgjerninger. Hvis de skyldige skulle slippe fri, ville Europas befolkning bli dypt krenket i sin rettsfølelse, og respekten for lov og rett er det nå viktigere enn noensinne å holde høyt.

Samtidig er vi nødt til å overbevise våre fiender om at vi går rettferdig fram. Et folk som tyskerne ville ellers bli fylt av den farligste lengsel etter hevn. Vi har sikre beviser mot tusenvis av krigsforbrytere og så langt er saken klar. Men vi må ikke felle en eneste tvilsom dom. På denne måten kan vi ikke unngå at mange skyldige slipper fri; men det er likevel bedre enn at vi skulle straffe noen uskyldige. Dette er viktig, like meget av hensyn til oss selv, som av hensyn til fienden. Vi slåss for rettsikkerhet og skal vår rettsfølelse ikke skades av krigen, må vi bl.a. unngå enhver tvilsom avgjørelse i disse rettsakene.

På opplysninger slipper ut om motstandsbevegelsen i Belgia. Men her som i de andre okkuperte land foregår en uavbrutt kamp mot okkupasjonsmakten. Den elgiske sabotasje, som særlig har vært konsentrert mot elektriske anlegg, kulminerte i dagene før invasjonen med økede angrep mot kraftverk og transformatorer som leverer kraft til tyske industrier og kommunikasjoner. I nærheten av Bryssel ble dieselmotorene i et kraftverk ødelagt. Bare rundt Bryssel ble det sprengt 32 høyspenningsmaster, tre elektriske kabler og 6 transformatorer. I flere andre steder i landet gikk det for seg på lignende måte. Brådrasjonene i Rom er nå steget til 200 gr. hvitt brød pr. person pr. dag mens innbyggerne under den tyske okkupasjon bare fikk 100 gr. dårlig svart brød om dagen. Grønnsaker og frukt begynner også å dukke fram igjen.

Attentatet mot Hitler.

Svenska Dagbladet har i en artikkel pekt på at de offisielle tyske uttalelser om attentatet mot Hitler delvis står i strid med hverandre.

Tidspunktene: Det første tegn på at noe var i gjære var telefonstoppen mellom Stockholm og Berlin, som begynte onsdag 19. juli kl. 17 og varte til torsdag kl. 6,55. Meddelelsen om attentatet ble sendt ut over de tyske radiostasjonene torsdag kl. 15. Det er meget eiendommelig at telefonforbindelsen med Stockholm ble gjenopptatt så lenge forholdene var så usikre som Hitler og Göring antydte i sine taler torsdagsnatten. Tysk telegrambyrå oppgav at attentatet fant sted torsdag uten nærmere tidsangivelse. Etter attentatet møttes Hitler og Mussolini. Tidspunktet for dette møtet er kjent. Ifølge sveitsiske opplysninger fant det sted onsdag morgen.

Attentatet ble forevret under et stabsmøte i høykvarteret. Bomben eksploderte ifølge Hitler 2 meter fra ham. Et senere offentliggjort bilde av konferanserummet etter eksplosjonen viser rummet som en eneste ruinhaug. Verst er det gått ut over det stedet hvor Hitler befant seg. Ifølge Goebbels ble konferansens deltagere slynget "flere meter bortover og ut gjennom vinduene". Rummet var ifølge billedene så lite at de som ikke ble slynget ut gjennom vinduene etter alt å dømme må være blitt knust mot veggene. Hvorledes noen har kunnet bli kastet ut gjennom vinduene er vanskelig å forstå fordi alle vindussprossene ifølge bilde er i behold. Selv kom Hitler som satt omtrent midt i været fra det med ubetydelige skrammer, mens generaloberst Kortzen som sto like bak Føreren døde av sine sår.

Etter attentatet forekom det ingen umiddelbare undersøkelser. Attentatmannen, greve Stauffenberg, kunne fritt forlate stedet. Eksplosjonen kan ha skjedd etter at han var gått; men det er iallfall eiendommelig at han ikke ble stoppet ved adkomsten til Berlin et par timer senere. I Berlin møtte Stauffenberg de revolterende generalene, som satte seg i forbindelse med Berlins vaktbataljon, meddelte at Hitler var omkommet og gav vaktbataljonen ordre om å omringe regjeringskvarteret. Vaktbataljonen består av utvalgte nasjonalsosialister og er således særlig ugnet til bruk ved kuppforsøk. Det er også verd å merke seg at pressesjef Sundermann meddelte til pressen torsdag at attentatet var de alliertes verk. Goebbels og hans menn visste altså ennå ikke torsdag ettermiddag at generalene satt i regjeringskvarteret i Berlin og "forsøkte å spille regjering".

Disse omstendigheter beviser selvsagt ikke at attentatet var fingert. Hitler var imidlertid vel på det rene med at det eksisterte en militær opposisjon mot ham. Opposisjonen måtte slåes ned; men utrenskningen måtte foretaes på en slik måte at ingen sympati falt på de utrensede.

- o -

Rasjoneringkortene som blev borte.

Tyskerne og N.S. har forsøkt å utnytte "tyveriet" av rasjoneringskortene til å så splid på hjemmefronten. Det heter at en liten klikk har forøvet "u-gjeringene" mens det arbeidende folk er uskyldig.

Enhver nordmann vet imidlertid hvorfor "tyveriet" ble begått. Når myndighetene forsøker å sulte ut de mobiliserte årsklasser ved å nekte dem rasjoneringskort, er det det norske folkets plikt å hjelpe disse guttene, som gjør sin plikt mot fedrelandet og nekter å gå i tyske tjeneste.

Vi har all grunn til å takkedem som har sikret vår ungdom rasjoneringskort. For en gangs skyld kan vi også takke makthaverne. De har lovet at vi alle skal få være med å bære tapet. Det blir gjort med glede. Vi ofrer gjerne 5% av våre rasjoner til de patrioter som ingen har fått. - Kampen har krevet og krever ofre. Ikke alltid er disse ofre blitt likelig fordelt. Noen har gått foran og de største byrdene falt på dem. Denne gang er byrden fordelt likt. Nazistene vil atter en gang få oppleve en sammensveiset hjemmefronts ubrytelige solidaritet.

Alle som har rett til kort vil nå få dem utlevert. Fordelingen skjer under full kontroll idet det må leveres forside for hvert enkelt kort som blir utlevert.

- o -

UKEN SOM GIKK (17. - 23. aug.)

Vestfronten. Slaget om Frankrike er i virkeligheten avgjort. Erobringen av Paris den 23. aug. er det samlende symbol for de alliertes strålende seir, men avgjørelsen var alt følt tidligere, i det store augustslag på Normandies sletter som endte med den tyske vestarmes totale sammenbrudd. Disse elitetropper, som hadde fått et så godt utstyr som den tyske industri for tiden kan prestere, er fullstendig utmanøvrert og revet opp, har mistet over halvparten av sin samlede styrke på 750 000 mann og utgjør ikke lenger noen stridsdyktig formasjon. Det eneste den er istand til, er å forsøke å redde seg hjem til Tyskland under arrieregarde-fektinger ved elveovergangene, men selv det er tvilsomt p.g.a. de alliertes overlegenhet i luften og nye truende omfatningsoperasjoner fra de flyvende amerikanske panserkolonner. Det er det største og alvorligste nederlag tyskerne har lidt under denne krig. Man må være enig med Montgomery når han fremholder at katastrofen overstiger den ved Stalingrad, fordi den inntreffer i en langt mer kritisk fase av krigen, med sterkt reduserte tyske reserver og motstanderne så og si ved de tyske grenser, både i øst og vest. Paris fall er en militær begivenhet av første rang, både fordi den er et overordentlig viktig trafikknutepunkt for videre operasjoner i retning av grensen, og fordi den moralske betydning vanskelig kan overvurderes; et slikt nederlag kan hverken skjules eller bortforklares for tyskerne.

Likvideringen av de omringede tyske tropper i Falaise-lommen tok for alvor fart i slutten av foregående uke, da retrettveiene var sperret. Tyske forsøk på å bryte ut mislyktes, under fryktelige tap, og i denne uke har fangene strømmet inn, til lommen den 23. aug. ble meldt fullstendig rensert. I alt har tyskerne her mistet 100 000 mann, hvorav halvparten i fanger. De styrker som klarte å ta seg ut av tangen før den lukket seg, har vært gjenstand for en nådeløs forfølgelse, særlig fra det allierte luftvåpen, som har foranstaltet rene massakrer langs de tettpakkede veiene mot Seinens nedre løp, praktisk talt uten å møte motstand. I løpet av lørdagen og søndagen ødela flyene således 6400 kjøretøyer og ca. 400 tanks, og likene ligger i hauger langs retrettveiene. De sørgelige rester av den 7. tyske arme blir kastet mot Seinens nedre løp, hvor det ikke fins en bro igjen og hvor ferjekonsentrasjonene bombes uopphørlig av alliert fly. De britiske styrker som utkjempet Normandie-slagets hardeste dyst i Caen-avsnittet, kom også for alvor i bevegelse i begynnelsen av uken, og står etter å ha erobret Lisieux, Trouville og Deauville bare 17 km. fra Seinemunningen.

Tausheten om de amerikanske panserstyrker som rykket østover fra Le Mans, ble brutt den 18. aug. da Orleans, Chartres og Dreux ble helt erobret. Styrkene delte seg så i tre kolonner; en støtte rett mot Paris og nådde fram til forstedene i begynnelsen av uken, en svinget nordøstover langs Seinens venstre bredd og søkte nedover mot kysten for å ta de retirerende tyskere fra 7. arme i flanken, (samtidig som en avdeling opprettet et bruhode på Seinens nordbredd ved Mantes), og en 3. kolonne støtte fram mot Seinen sørøst for Paris, tiltvang seg overgang over elven ved Fontainebleau og støter videre mot Marne. På den måten var Paris truet med omfatning fra begge sider, da 50 000 væpnede partisaner fikk ordre fra den provisoriske franske regjering i Alger den 19. aug. om alminnelig reising. Ordenen ble straks fulgt av de væpnede partisaner pluss et par hundre tusen ubevæpnede. Tyskerne hadde da tydeligvis alt besluttet å oppgi byen, og kampene fikk ikke særlig stort omfang. Ikke destomindre var det en meget vel fortjent triumf for de franske friskarere at

→ Viktige allierte støttepunkter
⇒ Viktige franske partisanoperasjoner
⊗ Lommen ved Falaise

befrielsen av Paris ble deres verk. De har gjort en overordentlig viktig innsats i slaget om Frankrike, for det første ved operasjoner mot tyskernes sambandslinjer i invasjonens første fase, for det annet ved direkte angrep mot tyske nøkkelstillinger i de senere uker. Man regner at friskarrene nå behersker 1/3 av Frankrike, og at de har bundet ikke mindre enn 10 tyske divisjoner. Resultatet er muliggjort ved at de har vist en eksemplarisk disiplin og arbeidet nye sammen med den all. overledelse, uten å slå til før ordren ble gitt.

I Sørfrankrike møter den allierte invasjon fortsatt så liten motstand at tyskerne umulig kan tenke på å forsøke å holde landet. Bruhodene ble i løpet av et par dager forbundet til en sammenhengende front og framrykkingen innover i landet og langs kysten mot Marseille gikk i lyntempo ved ukeskiftet. Bruhodet omfatter nå mer enn 6000 km², og de allierte styrker har tatt bl.a. Aix, står i Rhônedalen ved Avignon, har omringet Toulon og inntatt Marseilles, mens amerikanske styrker plutselig den 23. aug. dukket opp ved Grenoble (!) og tok byen, som franske friskarer beleiret. Ikke mindre sensasjonell er den framrykking de amerikanske styrker har foretatt som for vel en uke siden krysset Loire ved Nantes og som nå har passert Angoulême, over 200 km lengre sør, og altså truer Bordeaux. Ubekreftede meldinger går ut på at de allierte er gått i land sør for Bordeaux ved Arcachon. Dette kan i tilfelle få betydning for bestrepsene for å hindre den tysk tilbaketrekning fra Sørvestfrankrike og skaffe utstyr til partisanene, som har gått til angrep så og si hele veien sør for Loire og vest for Rhône; bl.a. har de befridd Toulouse og Bayonne. I Haute Savoie er partisanene ubestridte herrer; de har bl.a. tatt Annecy og behersker Lyon-området. Årelatingen av det tyske generalitet fortsetter; i løpet av siste uke er i Frankrike 4 tatt til fange, en har falt og en begått selvmord - altså fortsatt nesten 1 pr. dag.

I realiteten er det tyske forsvar i Frankrike gått i oppløsning overalt sør og vest for en linje fra Seinemunningen over Paris, Troyes, Dijon, den sveitsiske grense. Det gjenstår faktisk ikke annet enn en veldig opprensningsaksjon som de franske styrker for en vesentlig del kan klare hvis de bare får våpen. Interessen for den videre militære utvikling konsentrerer seg om Nordøstfrankrike. Situasjonen er her den at allierte kolonner rykker nedover mot Seine-munningen på begge sider av elven for sammen med styrkene som rykker østover i kystsektoren å fange restene av den 7. tyske arme i en ny sekk. Samtidig trues tyskerne av ennå en omfatning lengre nordøst, idet amerikanerne støter fram fra sitt bruhode ved Nantes i retning av Beauvais og Amiens, to meget viktige trafikknutepunkter. I en senere fase kan den allierte offensiv her true Pas de Calais-området - med basene for de flyvende bomber - i ryggen. Her står tyskernes 15. arme i stillinger som er meget sterke når det gjelder et angrep fra sjøsiden, men som kan være av tvilsom verdi overfor et angrep sørfra. Hvilken kampverdi 15. arme har, vet man heller ikke etterat den har måttet avgi ganske betydelige styrker bl.a. panser, til 7. arme i Normandie. Men man må vel regne med at tyskerne vil gjøre en kraftanstrengelse for å holde Pas de Calais-området hvis flyvende bomber for tiden er deres eneste - militært temmelig betydningsløse - triumf. Øst for Paris har amerikanerne tatt Meaux, og panserspissene peker truende mot Marne og Reims, mens andre kolonner fortsetter mot sørøst over Sens, som ble mødt erobret 23. aug.

I dette området kan man skjelve den første oppmarsj mot den tyske grense, og meldingene den 23. aug. forteller om feberaktig tysk virksomhet for å sette Siegfriedlinjen i kampdyktig stand og bemanne den, bl.a. ved å trekke tropper fra Italia. Særlig har tyskerne sin oppmerksomhet henvendt på "hullet ved Bolfort", Doubsdalen mellom de sveitsiske Jurafjell og Vogesene, som danner en naturlig innfallsport til Rhindalen. Mellom Luxembourg og Sveits ligger også Maginot-linjens hovedverker, som det meldes at tyskerne har "snudd", slik at linjen kan brukes mot et angrep fra vest.

Det er ennå for tidlig å spå om den allierte framrykking vil fortsette, eller om det er nødvendig snart å ta en pause for omgruppering. Det vil bl.a. avhenge av hvilke reserver tyskerne har å sette inn og hvor sterke deres stillinger er overfor et støt fra sørvest. De har nå stort sett foretatt den velldige svingning av sin front til Seine-Belfort-linjen som vi tidligere har spådd ville følge på et sammenbrudd av forsvaret i vest, men under ugunstigere omstendigheter enn man bare for et par uker siden hadde kunnet forutse; de har lidt uerstattelige tap av mannskap og materiell fordi de, ut fra den hitlers-

prestisje-strategi, holdt sine framskutte posisjoner for lenge, og de amerikanske støt over Seinen på begge sider av Paris har etter alt å dømme alt gjort Seine-linjen illusorisk. Man må med spenning imøtesee de kommende ukers utvikling i Nordøstfrankrike; først de vil for alvor vise hvor omfattende den tyske katastrofe er. Foruten landoperasjonene på de klassiske slagmarker mellom Seinen og Rhinen kan man også tenke seg muligheten av nye landgangsoperasjoner; det blir neppe tale om Calais-området eller den belgiske kyst, men planen om et støt inn i hjertet av Tyskland via Holstein-Hamburg-Bremen-området kan fremdeles være et alternativ. Den byr p.g.a. avstanden på mange vansker og vil neppe bli realisert før Tyskland er så svekket at man kan ha håp om knock-out med ett slag, men i en slik situasjon - og kombinert med en russisk storoffensiv - byr den på høyst lokkende muligheter: man kan gå utenom både Maginot- og Siegfried-linjen og tilbakelegge 2/3 av veien til Berlin og Ruhr ombord i skip.

Østfronten er preget av russisk initiativ i sør, tysk i nord. Den 20. aug. satte russerne i gang to kraftige offensiver på den rumenske front som har fått hvile praktisk talt helt siden stormløpet gjennom Ukraina og Besarabia i mars-april. Alt tirsdag 22. aug. kunne Stalin i to dagsordrer melde om betydelige resultater: 2. ukrainske arme under Malinoski hadde gjort et gjennombrudd i 60 km dybde over en 120 km bred front mellom elvene Pruth og Seret og tatt bl.a. det viktige trafikksentrum Iasi. Det annet støt kom i området ved Tiraspol-Tighina og førte til et gjennombrudd i 70 km dybde over en 130 km bred front. På 72 timer falt 25 000 tyskere og 12600 fanger ble tatt, mens 900 kanoner og 200 tanks ble tatt som bytte. Om dette er opptakten til en stor Balkan-offensiv, eventuelt i samarbeid med vestallierte styrker fra Italia (og Tyrkia?) og med Titos partisaner, eller om det vesentlig er ment som en diversjonsoffensiv for å engasjere tyske styrker også her, kan man ennå ikke avgjøre. I og for seg er naturligvis Balkan som tyskernes viktigste forsyningsobjekt utenfor riket (olje, korn, metaller osv) et ettertraktelsesverdig mål, men det er også meget mulig at de allierte betrakter situasjonen som så moden at man oppnår de raskeste resultater ved å konsentrere kreftene om offensiver rettet direkte mot det tyske rike. Lykkes støt av denne art, kan man få en umiddelbar avgjørelse, dels ved å slå de tyske hovedstyrker definitivt, dels ved å legge hånden på vitale industriområder som Schlesien og Ruhr. I og med Romanias brudd med Tyskland og deltagelse på de alliertes side i krigen kan man vel også håpe at 2. og 3. ukrainske arme blir frigjort til bruk i operasjoner mot Ungarn eller enda mer centrale mål.

I Balticum har de innesluttete tyske styrker i de siste dager gått til en desperat motoffensiv i Riga-avsnittet for å forsøke å slå seg igjennom til hovedstyrkene. Tyskerne har hatt lokal framgang, men resultatene er ikke av den art at de berettiger noe håp om å få trukket de 250 000 mann sørover, og de tyske tap har vært meget store, med bl.a. 200-275 tanks pr. dag, d.v.s. utrustningen til en hel panserdivisjon. Russerne har også øket sitt trykk mot Valka på grensen mellom Estland og Latvia hvor de beskytter Tallinn-Riga-banen med artilleri og mot Tartu(Dorpat) hvis utkanter de har nådd. I bruhodet vest for Visla ved Sandomierz har russerne den 21. aug. utslettet 3 omringede tyske divisjoner, og har renset et større område mellom Bialystok og Warszawa. Enkelte steder kjempes det også på grensen til Øst-Preussen hvor tyskerne har begynt å brenne sine byer.

Den nye store russiske sommeroffensiv er imidlertid ennå ikke kommet til full utfoldelse. Det er mulig at russerne først vil likvidere de baltiske styrker og foreløpig nå lar dem slide seg opp under sine utbrytningsforsøk. Det er også mulig at et russisk hovedstøt mot Øst-Preussen, generalguvernementet og Schlesien skal koordineres med nye store operasjoner i vest fra anglo-amerikansk side. Den gigantiske oppmarsj i øst fortsetter i alle tilfeller, og kan tyde på en innsats, når tiden er inne, som vil stille alle tidligere anstrengelser i skyggen.

Italiafronten har budt på forholdsvis lite nytt i siste uke, bortsett fra ondt støt inn i tyskernes østflanke. Om de allierte akter å gå til alminnelig frontal offensiv mot den vssnok meget sterkt utbygde Goter-linje i Appenninene er tvilsomt. Det er nemlig vel mulig at utviklingen i Frankrike (og på Balkan) vil tvinge tyskerne til å oppgi sine nåværende stillinger i Italia og falle helt tilbake til Alpene, den eneste virkelig troppebesparende linje i

sær man regner med at den kan holdes med 5-6 divisjoner mens den egentlig disponerer ca. 20. Det er mulig at overføringen av styrker fra Italia til de tysk-franske grensestrøk er det første tegn på at tyskerne oppgir Italia helt. Å repliere på Alpene vil imidlertid få alvorlige konsekvenser, idet Balkans nordvestflanke blottes og de allierte kan skyte sine flybaser fram til Bo-sletten.

Luffkrigen har i den forløpne uke særlig vært preget av den nådeløse forfølgelse av de retirerende tyskere i Normandie som mer enn noe annet har gjort til bakstoget til en fullstendig katastrofe, men også den strategiske bombing av tyske olje-mål har vært fortsatt. At oljemangelen begynner å bli prekær for tyskerne, er gansk tydelig; det gir seg uttrykk i troppenes sterkt reduserte bevegelighet i Frankrike hvor de blir håpløst utmanøvrert av de gjennom-motoriserte allierte styrker, og vi kan merke det her i Norge på tyskernes hektiske interessefor - knott-produksjonen. Det hevdes også at de tyske generalers forsøk på å få slutt på krigen gjennom en sammensvergelse mot Hitler i første rekke var bestemt av kjennskapet til den desperate oljesituasjon; en kjent tysk militæreksperter uttalte for en tid siden - før attentatet - at Tyskland ikke hadde olje for mer enn tre måneders krig. - Det er i denne forbindelse interessant å konstatere at hovedparten av de norske sabotasjeaksjoner i senere tid har vært rettet mot bensin- og oljelagre. I Hallingdal ble 100 000 liter tappet ut av tyske bensintanker. Så gikk 65 000 liter i Fagernes i Valdres samme veien; videre ble det delvis tappet delvis ødelagt ved påfylling av skuffer bensintanker i Skien, Brevik, Langesund og Porsgrund. Oljetankene i Soon ble sendt i luften med 4800 tonn diselolje og 800 tonn solarolje og tilslutt var lynet så forsynlig å antenne 2.300 000 liter i Drammen.

Sverige har innstillet all skjøpsfart på Tyskland, et meget oppsiktsvekkende skritt. Det vil bli, så at tyskerne heretter må hente den svenske jernmalm med egne skip. Denne beslutning er et sterkt vitnesbyrd om Tysklands synkende makt. Bulgaria fortsetter sine fredsbestrelser og utenriksministeren har fått spesielle fullmakter. Som et ledd i helhetsbilde av situasjonen på Balkan er det meget interessant. Og ifølge de siste meldinger 24. aug har Romania brutt med Tyskland og gått inn i krigen på alliert side. Landet har godtatt de alliertes fredsvilkår, Antonescu-diktaturet er styrt og en ny demokratisk regjering opprettet. Troppene har fått ordre til øyeblikkelig å innstille all motstand mot russerne; det meldes om angrep på de tyske tropper i landet og rumenske avdelinger skal marsjere mot Ungarn for å erobre Transsylvania tilbake. Etter dette er det godt håp om at Bulgaria vil følge etter og om at Tyskland vil falle som en moden frukt uten at det er nødvendig å gjøre invasjon.

- o -

Fra Hjemmefrontens ledelse.

Det er å vente at den nye totalmobilisering i Tyskland også vil få gjennomgripende følger i de okkuperte land, også Norge. Det nazistiske hovedorgan Volkischer Beobachter skriver åpent at "de store resurser av arbeidskraft i de okkuperte land vil bli utnyttet til det ytterste".

Et skriv fra Arbeidsdirektoratet til arbeidskontorene gir en pekepinn om framgangsmåten. Distriktskontorene pålegges å oppnevne særutvalg innen hvert arbeidsområde til å gjennomgå bedriftene med sikte på å bringe på det rene den arbeidskraft som direkte kan frigjøres for annet arbeid... Hensikten med utvalgenes arbeid er å skaffe arbeidskraft og det bør i første rekke behandles bedrifter av mindre krigsviktig art.... Blandt bedrifter innen nevnte bransjer bør første behandles de som ikke har oppfylt sin meldeplikt... En representant for disse utvalg, ledsaget av 2 hirdfolk, har i disse dager begynt å oppsøke bedriftene forsynt med fullmakt fra riksbefullmektiget Astrup.

Når det gjelder utskrivning til - eller registrering - nasjonal arbeidsinnsats er parolen for bedriftslederne klar: De utskrevne som selv tar et nasjonalt standpunkt må hjelpes best mulig. Og registreringsskjemaer utfylles ikke. Nå skal altså nye metoder forsøkes, bl.a. med personlig pågang. Dette endrer ikke forholdet og en bedriftsleder må ikke være behjelpelig med oppgaver eller opplysninger som letter fienden i hans utskrivningsarbeid selvom disse besøk krever mer direkte og aktiv motstand. Motstanden kan anta forskjellige former og det blir hver bedriftsleders sak med kjennskap til bedriftens spesielle forhold å finne den mest effektive motstandsform.

Engelsk arbeidsløshetspolitikk.

11 dager før de allierte gikk iland i Normandie offentliggjorde den engelske regjering en "hvitbok" om beskjeftigelsespolitikk, som et så kritisk organ som The Economist betegnet som et landemerke i økonomisk historie og som sikkert hadde dominert alle politiske diskusjoner hvis ikke invasjonen hadde overskygget alt annet. Vi skal her - forøvrig uten å ta standpunkt - referere noen av hovedpunktene i Hvitboka. Man får av dette referat forhåpentligvis et inntrykk av hvor samvittighetsfullt brittene arbeider med etterkrigs-spørsmålene. Arbeidsløshetsproblemet blir av de mest centrale økonomiske og politiske problemer i alle land etter krigens slutt. I en senere artikkel skal vi derfor ta opp hva Norge - etter vår mening - må gjøre for å holde arbeidsløsheten nede.

Den engelske regjeringen kunngjør innledningsvis "oppretholdelsen av et høyt beskjeftigelsesnivå som en av sine viktigste oppgaver og plikter". Dette betyr, ifølge Hvitboka, ikke et statskontrollert næringsliv, men bare at staten vil tre støttende til og gi de private muligheter for å beskjeftige alle arbeidere. Hvitboka er i det hele utvilsomt et politisk kompromiss og nok så moderat m.h.t. statsinngrep. - Framlegget, som er en krigserklæring mot arbeidsløsheten, inneholder ikke noe lovforslag eller noen plan i ordets vanlige mening. Hensikten er å gi grundig og saklig opplysning om fakta og begreper og prøve å rydde vekk endel av de uklare forestillinger som folk flest går om kring med. Boka legger hovedvekten på det opplysende og overtalende. Regjeringen tror at hvis bedriftslederne venner seg til å betrakte sin virksomhet som en del av samfunnshusholdet, vil de av seg selv anpasse sine disposisjoner etter det felles beste, ikke bare av idealisme, men også fordi de vil innse at de f. eks. kan skaffe seg maskiner etc. billigere under depressjonsperioder enn i gode tider. Hvis lønsmottagerne forstår at de ved å drive opp lønningene fortære enn produktiviteten stiger - mer enn det tekniske fremskritt tet tilsier - kan berøve en del av yrkeskameratene arbeidsmuligheter, er det grunn til å håpe at fagforeningene frivillig vil gå med på en hensiktsmessig beskjeftigelsespolitikk.

Hvitboka behandler to tidsrum som er helt forskjellige: overgangs- og omstillingsperioden like etter krigen og den senere fredstid. Omstillingsperioden blir en knapphetsperiode hvor etterspørselen kommer til å overstige tilbudet. Noen alminnelig arbeidsløshet er derfor ikke å vente; men man må regne med at vansker i forbindelse med omleggingen fra krigs- til fredsøkonomi kan skape lokal ledighet. Andre farer ligger imidlertid på lur: risikoen for voldsomme prisstigninger p.g.a. sterkt øket etterspørsel etter forbruksvarer og risikoen for feilinvesteringer. (Hvis f. eks. forbruksindustrier - under presset av den øyeblikkelige etterspørsel - utvides mer enn varige etterspørsel etter deres produkter tilsier, blir resultatet arbeidsløshet når folk har fått tilfredsstillet sitt første, unormalt store behov). For å forebygge disse farer går regjeringen inn for å opprettholde rasjoneringen og kontrollsystemene i et begrenset tidsrum også etter krigen. Det viktigste rent politiske spørsmålet blir da: Hvorledes vil befolkningen stille seg til de fortsatte innskrenkninger når krigen er slutt? - Man får et inntrykk av disse problemers viktighet når man hører at ca. 7 millioner engelskmenn kommer til å berøres av omstillingen fra krigs- til fredsøkonomi.

Overgangstidens problemer er engangs- problemer. Den senere fredstids problemer er av større betydning. Under parlamentsdebatten om Hvitboka påpekte arbeidsminister Bevin at fra 1870 og til denne krigen hadde det bare vært full beskjeftigelse under tre forutsetninger: under opprustningstider før kriger, under krigstider og i tider da oppdagelsen av nye gulforkomster medførte alminnelig kredittutvidelse. Ellers har etterspørselen ikke vært stor nok til å hindre arbeidsløshet. Tyskland har i det siste ti-år hatt relativt liten ledighetsprosent, men vel og merke på bekostning av tre ting: en stor del av de ansatte var beskjeftiget i den nasjonale krigsindustri, store deler av folket var konstant mobilisert og folkets forbruk - levestandarden - ble kraftig skåret ned. Den engelske regjering vil prøve å oppnå full beskjeftigelse uten å bruke tvang. Hensyn skal taes til de individuelle ønsker. Folk skal selv avgjøre hvor meget de vil forbruke og hvor meget de vil spare. Be-

skiftepolitikkens skal være en demokratisk politikk uten diktatoriske metoder. - Den engelske regjeringens trosbekjennelse på dette område lyder: Regjeringen tror at utbredt arbeidsløshet kan hindres ved en politikk som går ut på å holde hjulene igang og opprettholde det størst mulige innenlandske forbruk.

Full beskjeftigelse, som gir enhver anledning til å yte en verdifull innsats, oppnåes i krigstid fordi det er en kolossal etterspørsel og viktige krav med kjøpeevne bak seg. Et av fredstidens problemer blir da å vedlikeholde en jevn og tilstrekkelig etterspørsel bla. ved å fordele inntektene slik at borgernes kjøpeevne sikres. For å hindre etterspørselen i å gå ned i dårlige tider, skal Beveridges planlagte sosialforsikring stilles i utjevningens tjeneste. Forsikringsbidragene skal ikke være konstante men synke ved stigende arbeidsløshet og heves når ledigheten synker. Borgernes kjøpekraft tilføres altså et tilskudd når den samlede etterspørsel er for liten, mens den under motsatte forutsetninger kunstig svekkes. Hvis arbeidsløshetsprosenten er mindre enn 5 skal lønnstagerne og arbeidsgivernes sammenlagte ukebidrag utgjøre 10 sh. Hvis prosentene derimot overskrider 11 skal bidraget bare utgjøre 5 sh. Forsikringsselskapsene skal altså i gode tider drive en overskuddspolitik og legge opp reserver som i dårlige tider muliggjør et "salg" av forsikringsgodene til underpris. Dette motvirker åpenbart konjunkturbevegelsene. Men Economist bla. mener at forslaget ikke går langt nok. Kan man variere skatter og andre avgifter etter samme prinsipp, vil man ha betydelig bedre chanser til å oppnå jevn kjøpekraft. Folk vil da lettere kunne holde samme forbruk i dårlige tider som i gode. Hvitboka antyder også varierende skattesatser og berører mulighetene for direkte kjøp av konsumsvarsvarer av stat og kommune.

Et annet hovedspørsmål er hvorvidt investeringen, det vil si kapitalanbringelsen i bygninger, maskiner, verktøyer etc. og utskiftningen av gammelt materiell med nytt, kan gjøres tilstrekkelig jevn og stabil hvis den hovedsakelig overlates til privatkapitalen. Hvitboka sier "at alt som er mulig må gjøres for å begrense de farlige svingningene i de private investeringene". Den utenlandske innflytelse på dette område er vanskelig å kontrollere; men med de innenlandske investeringer har staten fritt spill. William Beveridge sier i sin omtale av Hvitboka: "Hvor stor del av industrien som bør overlates til den fri foretagsomhet og i hvor stor utstrekning investeringen bør være fri for kontroll, avhenger av i hvor høy grad det viser seg mulig å forene personlig frihet med nasjonens økonomiske interesser i stabilitet og ekspansjon." Ifølge Hvitboka er pengepolitikken det viktigste instrumentet for å hindre svingninger i investeringene. I overgangstiden vil man beholde "de billige pengers politikk", d.v.s. man vil holde rentefoten nede for ikke å legge hindringer i veien for gjenoppbygningsarbeidet. Men kapitalmarkedet skal holdes under kontroll og livsviktige tiltak få fortrinnsrett til kapital. I den senere periode tenker man å kontrollere investeringene gjennom en aktiv rentopolitikk. Regjeringen synes å gå inn for høye renter stort sett slik at rentesatsene settes opp når etterspørselen etter kapital antar usunde former, men ikke presses ned når investeringene stopper opp. - Ellers skal de enkelte virksomheter oppmuntres til å disponere sin kapital på lengre sikt og som vederlag kan de få skattelettelse. - Også når det gjelder investeringene hevder Economist at forslagene ikke er tilstrekkelig vidtgående. Bladet krever en mer aktiv skattepolitikk med forskjellig skatt på industriene alt etter den økonomiske situasjon og investeringskontroll.

Hvitboka betoner flere ganger eksportindustrienes viktighet. Utenlandske markeder må gjenerobres og en stor eksport er nødvendig for å sikre importen av livsviktige varer. Men også på dette felt skal ansvaret og initiativet ligge hos industrien.

Hvis de omtalte foranstaltninger ikke er tilstrekkelige til å holde all arbeidskraft beskjeftiget, må stat og kommune i nødvendig utstrekning investere sine penger og sette igang offentlige arbeider. Det offentlige skal ikke innskrenke sin virksomhet i dårlige tider men tvertimot utvide den. Regjeringen vil imidlertid prøve å unngå alle "unødvendige" offentlige arbeider. Economist spør seg igjen: Er det ikke bedre å bruke de arbeidsløse til arbeid som er ønskelig selvom det ikke er nødvendig, enn å la dem stå uten noe å gjøre? - Hvorledes skal så staten finansiere sin virksomhet? Ifølge Hvitboka skal ikke budgettet utjevnes hvert år, men regjeringen vil ikke avvike fra

grunnreglen at budgettene må balansere over et lengre tidsrum. Economist mener at det naturligvis ville være en fordel å unngå en større økning i nasjonalgjelden, men finner det tvilsomt om dette er mulig hvis målet skal nåes.

Når det gjelder priser og lønninger, hevder regjeringen at faste priser og faste lønninger henger uadskillelig sammen og at disse to faktorerens stabilitet er en nødvendig betingelse for at en beskjeftigelsespolitikk kan gjennomføres med hell. Det gjelder å unngå at skruen uten ende - med avvekslende pris- og lønns-forhøyelser - blir satt igang.

Staten skal også påta seg ansvaret for industrienes beliggenhet. Avsidesliggende områder skal ikke avfolkes men tvertimot skal det anlegges nye industrier i disse områder slik at de ved en mangesidig produksjon blir mindre avhengig av verdensmarkedet. Man vil forby anlegg av fabrikker i visse overbefolkede distrikter og om nødvendig yte statsstøtte til opprettelse av fabrikker i nedstødte områder. For å redusere den lokale og tilfeldige arbeidsløshet vil man også øke arbeidskraftens bevegelighet. Man vil skape muligheter for alle som ønsker det å skaffe seg fagmessig utdanning og dessuten gi særlige bidrag til arbeidere som er villige til å flytte til nye distrikter. - De forskjellige bedrifter skal også på alle mulige måter oppmuntres til å innrette seg på hurtig å gå over til produksjon av andre varer hvis det i lengre perioder er dårlige tider i deres spesielle bransjer.

- o -

En innsender spør: Kan en soldat eller offiser undskylle seg med å ha handlet etter ordre, når han skjønner at ordren innebar en krigsforbrytelse? Enkelte hevder dette; det er hans plikt å adlyde, hvor vanvittig ordren enn er, sier de. Men de fleste mener vel at han skal nekte å adlyde - selvom han trues med å miste livet - når ordren er opplagt forbrytersk. Engelskmannen lord Coleridge sier: "Å beskytte sitt liv er generelt sett ens plikt, men det kan også være den reneste og høyeste plikt å ofre det. Krigen er full av eksempler på at en manns plikt kan være ikke å leve, men å dø". Hvis en soldat får ordre om å skyte uskyldige sivilpersoner, er det hans plikt som menneske å nekte. Mennesker skal ikke la seg kommandere til hva som helst. Men propaganda og opphisselse spiller en så stor rolle under krig at et bra menneske sikkert kan være med på mindre krigsforbrytelser uten å forstå og uten å ha dårlig samvittighet.

- o -

Danmarks kamp - og vår.

Det trekkes ikke sjelden i denne tid sammenlikninger mellom Norges og Danmarks fribetsskamp og det hender at den danske kamp blir rost på den norske bekostning. Det er riktig at Danmark blir rost; dets innsats har krav på vår beundring og uforbeholdne anerkjennelse, men vi finner det ikke riktig at Norges innsats samtidig blir nedvurdert. Det er nærliggende å trekke paralleller mellom norske og danske forhold, men enhver direkte jevnføring vil bli misvisende; det er en fundamental forskjell mellom de to lands stilling under okkupasjonen. Norge førte krig i to måneder, Danmark kapitulerte. Vår Konge og regjering forlot landet og ledet den militære motstand fra England; Danmark fikk beholde sin konstitusjonelle ledelse og hadde lenge en viss indrepolitisk bevegelsesfrihet. Tyskerne gjorde Norge til et forsøksfelt for sin "europæiske nyordning" med innsettelsen av Quisling, forsøk på gjennomført nazifisering av administrasjon, kulturliv, næringsliv osv; Danmark var lenge ikke gjenstand for andre inngrep enn de som militære og krigsøkonomiske hensyn krevde. Det nazistiske terrorapparat kom langt tidligere og mer effektivt til utfoldelse i Norge enn i Danmark, med dødsdommer, deportasjoner, inndragning av radioer og mange andre restriksjoner.

Trass i dette - delvis også p.g.a. dette - satte den norske motstandsbevegelsen inn alt sommeren 1940. På et tidspunkt da det så ut som om Tyskland alt hadde vunnet krigen, da England kjempet alene for sin eksistens og da tilpasning var løsenet for et flertall av politikerne og store deler av folket i okkuperte og nøytrale land, fra Frankrike og Sverige til Romania og Bulgaria, og mange begynte å studere på om ikke dette med "nyordning" kanskje hadde noe for seg, - da reiste det norske folk seg til motstand mot tyranniet, mot terroren og den forøvede propaganda. Kampsituasjonen ble tidligere tilspisset,

UKEN SOM GIKK (24. - 30. august)

Krigen er nå kommet inn i det stadium da de seirende allierte armeer utløser politiske krefter som fordobler de militære resultater. Ukens store begivenhet er Romanias kapitulasjon og deltagelse i krigen mot Tyskland, og det har ført til at hele det tyske system i Sørøsteuropa bryter sammen i et tempo som militære aksjoner alene ikke hadde kunnet avstedkomme. Den politiske bakgrunn for disse hendelser blir behandlet nedenfor i en særskilt artikkel; vi skal her trekke opp noen hovedlinjer i det strategiske bilde.

Østfronten. Etter russernes knusende offensiv i Hviterussland som i begynnelsen av august hadde ført fram til Riga, til Warszawa forsteder, til nedre Visla og Karpatenes utløpere, stivnet den tyske motstand noe til, (samtidig som russerne trengte en viss pause for omgruppering og utbygging av sine bakre linjer). Det var tydelig at den tyske ledelse satte overordentlig meget inn på å holde sine baltiske posisjoner og demme opp for flodbølgen mot Øst-Preussen, hvor landkrigen for første gang ville bli ført inn på gammelt tysk territorium. I stedet for - som den opprinnelige felttogsplan for 1944 forutsatte - å sette alle krefter inn i vest for å oppnå iallfall en temporær avgjørelse der, måtte de trekke på sin strategiske reserve for å holde østfronten og spilte samtidig va banque med sine 30 divisjoner i Randstatene, som er kommet i en meget utsatt stilling. Det er en følge av den voldsomme kraft i det russiske støt: det var ikke mulig som forutsatt å føre en oppholdende defensiv i øst og her vesentlig utnytte "rommet", for det var plutselig nesten ikke mer rom igjen. Resultatet ble for det første at vestfronten ikke kunne få de styrker som var nødvendige for å gjøre selv et forsøk på å kaste de vestallierte på sjøen; tvertimot endte det med katastrofe i Frankrike. Og for det annet gjorde russerne som de har gjort så mange ganger før når de har møtt økende motstand i en sektor: de skiftet behendig tyngdepunkt for sin offensiv og rettet et nytt, voldsomt støt mot frontens sørligste avsnitt, med den følge at tyskerne opplevde en ny katastrofe, ikke mindre skjebnesvanger enn den de nettopp hadde måttet innregistrere i Frankrike.

Romanias kapitulasjon skapte for det første en helt ny og for tyskerne kritiske strategisk situasjon i Sørøsteuropa. Hele den front som de tyske armeer skulle holde sammen med rumenerne, brøt fullstendig sammen da de rumenske styrker nedla våpnene eller endog vendte dem mot tyskerne. Den russiske fremrykning kunne gå med iltogsfart, og tyskerne har hatt enorme tap i fanger og falne; langt over 300 000 mann er satt ut av spillet, herav 165 000 fanger, i løpet av 10 dager. Allerede det er en katastrofe av samme størrelsesorden som Stalingrad, og om tyskerne under disse omstendigheter kan oppfange den russiske offensiv i løpet av et rimelig tidsrom, er et stort spørsmål. For det annet fikk begivenhetene omgående videre politiske følger, idet det vaklende Bulgaria tok definitive skritt til å slutte våpenstillstand, noe som bl.a. berøver tyskerne en vesentlig del av besetningsstroppene i Jugoslavia og Hellas, et ucrstattelig tap etterat de 30 italienske divisjoner falt bort for et års tid siden. For det tredje er det ved at tyskerne mistet herredømmet over Romania og Bulgaria blitt praktisk talt umulig for dem å holde Hellas, hvor deres styrker er helt avskåret fra noenlunde brukbare kommunikasjoner med hjemlandet, samtidig som treppene iallfall i det sørlige og østlige Jugoslavia er kommet i en prokær situasjon. For det fjerde har det åpnet seg en mulighet for de allierte til å sette i verk en stor offensiv mot Tyskland sør fra; gjennom Donaudalen og over de ungarske sletter, områder hvor det vil bindes enorme tyske styrker og hvor det ikke fins faste forsvarslinjer av noen betydning. For det femte vil det oppstå uløselige forsyningsvansker for tyskerne når iallfall en vesentlig del av Balkan i første omgang går tapt, det gjelder både matvarer og metaller og ganske særlig den rumenske olje; med en årsproduksjon av ca. 5 mill. tonn svarte Romania for omkr. 1/3 av Tysklands tilførsler; til det kommer tapet av de galiziske kilder som russerne nylig tapte og som antagelig produserer mellom 1 og 2 mill. tonn, og angloamerikanerne regner at deres voldsomme bombing av syntetisk oljeindustri i de siste måneder

Motstandens linje klarere og mer gjennomført i Norge enn i vel noe annet okkupert land - eller nøytralt. Alt høsten 1940, den svarteste periode de forerte nasjoner har gått igjennom, hadde den norske hjemmefront sine første store konflikter med tyskere og quislinger og førte sin motstandlinje fram til seir; det var da idrettsfronten ble skapt, det var da høyesterettsdommerne i protest mot vilkårlighet og folkerettsbrudd nedla sine embeter, det var da de første nazifiseringsaksjoner mot nærings- og yrkesorganisasjonene og mot administrasjonen ble avvist. Senere kom lærernes og kirkens store aksjoner og kampen mot sambandene, konflikter som klarere enn noen folkeavstemning viste at Norge sa nei til nazismen og Neuropa. - Nå da de militære begivenheter overskygger alt annet, har man lett for å undervurdere denne våpenløse kamp, men det ville være ganske uriktig. Like viktig som bomber og granater i en krig er moralen, viljen og troen hos de menn som bruker våpnene og produserer dem. Er de ikke overbevist om at de kjemper for en rettferdig sak som er ofrene verdt, hjelper ingen krigsmaskin, hvor glimrende den enn er organisert. Og det var faktisk noe slikt som holdt på å skje i 1940-41. Det var mange som tvilte på om det hele kunne nytte og var møyen verdt; de hadde oppgitt håpet og tenkte på å tilpasse seg. I den situasjon spilte det norske eksempel en meget viktig, kanskje en avgjørende rolle.

Vi fremholder ikke dette for å gasse oss i selvros. Vi tror f. eks. at Danmark ville ha gjort det samme i vår situasjon. Vi skal heller ikke hvile på laurbærne fra 1940-42, tvert imot, vår fortid skal anspore oss til fortsatt og øket innsats, med dagens kampmidler. Men det kan være nyttig at disse tingene blir sagt.

Det trykk, den kontroll og den terror vi har vært utsatt for, - som delvis skyldes vår klare kampstilling fra første stund av - har vært langt mer følelig enn de tyske åtgjerder i Danmark. Det har innskrenket vår bevegelsesfrihet og gjort at aksjoner som i Danmark har kunnet gjennomføres med små eller ingen ofre har vært umulige her. For bare å nevne en enkelt detalj: først i denne måned er det innført legitimasjonskort i Danmark. At f.eks. danske sabotører i kvartersvis er innviklet i ildstrid med fabrikkvakter i store byer midt på dagen, sprenger porter og murer med dynamitt og oppholder seg lenge på fabrikkområdet for etterpå å trekke seg tilbake i god orden pr. buss uten at en tysker er kommet til stede, viser at okkupasjonen er gjennomført på en helt annen måte enn i Norge. Den samme forskjell har, like til det siste iallfall, gjort seg gjellende m.h.t. straffutmålingen, gisselaksjoner o.l. Det er også tydelig at den allierte ledelse i London - hva nå grunnen kan være - på en ganske annen måte har stimulert til direkte aksjon i Danmark enn her, både når det gjelder propaganda, direktiver til motstandsbevegelsen, utsendelse av spesialutdannede folk, tilveiebringelse av materiell osv.

I den senere tid har situasjonen tilspisset seg også i Norge med begivenhetene omkring mobiliseringen av 21-22-23-åringene og seriene av sabotasjeaksjoner mot strategiske punkter innenfor krigsviktig industri osv. (Meget av det som blir gjort og forberedt i Norge er forøvrig av den art at det ikke er hensiktsmessig for motstandsbevegelsen - og heller ikke for tyskerne - å gi det publisitet.) Samtidig har det tyske trykk i Danmark øket betydelig, slik at det i en viss grad finner sted en utjevning i vilkårene i de to land. Men det er - eller har iallfall vært - en prinsipiell forskjell mellom okkupasjonsvilkårene i de to land. I Danmark har viss forholdsvis begrensede kretser konsentrert seg om en ganske spesifikk kampform, som der har hatt store muligheter. I Norge har det vært ført en folkekamp på bredest mulig basis under et stort sett langt hårdere okkupasjonsstrykk. Begge lands innsats har krav på anerkjennelse. Vi er de første til å gi danskene honnør for deres. Men vil vil også slå fast at vi i Norge ingen grunn har til å skjennes over vår.

Befrielsen nærmer seg konstaterte Øksnevad i en kringkastingstale forleden. Naziregimet i Norge kan bli knekket på en av tre måter: 1) de allierte gjør invasjon i landet og kaster tyskerne på sjøen. 2) Tyskland kapitulerer, og 3) Hitler evakuerer Norge. - Under enhver omstendighet må allierte tropper hjelpe til med befrielsen. Vi kan ikke på egen hånd knuse den tyske krigsmaskin i landet eller hindre dens retrett. Men ett er sikkert: De allierte blir ikke på norsk jord et øyeblikk lengre enn nødvendig. Og ett til: Det blir bruk for hele det norske folket når slutt kampen begynner. Er du beredt?

har redusert dens kapasitet til omkring det halve. I alle tilfeller holder Tysklands oljesituasjon på å bli helt prekær; den alene vil umuliggjøre en fortsatt langvarigere krigføring.

Den russiske framrykking i Romania har nesten ikke møtt motstand; i rask rekkefølge falt den ene viktige by etter den annen. Tolbuchins 3. ukrainske arme tok Tighina og Akkerman, rensket Donaudeltaet og kunne den 29. august melde om erobringen av Constanta, Romanias viktigste orlogshavn og oljehavn. Malinovskis 2. ukrainske arme tok Chisinau (hvor 12 tyske divisjoner ble innesluttet og tilintetgjort), forserte Galati-åpningen mellom deltaet og Karpaterne, tok Galati, Braila og oljebyen Buzău og står nå 16 km fra oljesentret Ploesti, hvor rumenske styrker alt en tid har vært i strid med tyske. Herfra er det bare 60 km til Bucurcsti, som rumenske tropper holder. Andre russiske styrker har sammen med rumenske rykket over de sørlige Karpaterpass inn i Transsilvania, hvor de står i kamp med tyske og ungarske tropper noen mil inne i landet. Etter alt å dømme er dermed også Karpaterlinjen blitt illusorisk for tyskerne, og krigen kan i løpet av kort tid være ført inn i en av Tysklands viktigste gjenstående forsyningsbaser, med muligheter for politiske komplikasjoner i Ungarn av vidtrekkende karakter. Quislingen Sztojays regjering er alt gått av og blitt avløst av et ministerium under general Lakatos; noen kursendring betyr det neppe ennå, men den kan snart komme. Det er også et stort spørsmål om tyskerne har noenlunde tilstrekkelige reserver å sette inn i Ungarn, etterat deres tre armeer på den rumenske front er revet fullstendig opp, samtidig som russernes nye offensiv på frontens nordlige halvdel er overhengende, og vestfronten skriker på reserver. (Etter de sistemeldinger 31. aug. har russerne erobret Ploesti og andre omliggende rumenske oljeområder). I Frankrike fortsetter de vestalliertes stormløp øyensynlig uten noe tegn på utmattelse. V. Blaskowitz 19. arme i Sørvest-Frankrike er sprenget i isolerte grupper som gjør desperate forsøk på å komme seg tilbake gjennom partisanenes linjer og de allierte panserkiler, et temmelig håpløst foretagende; all ordnet motstand er opphørt, og avdelingene blir nedkjempet en for en. Hittil er i Sør-Frankrike tatt 45 000 fanger.

I Nordfrankrike har de amerikanske panserstyrker under general Patton spredt seg vifteformet ut fra Paris-området. En kolonne har tatt Troyes og støter videre mot sørøst for å forene seg med styrkene sørfra (som rykker opp langs den sveitsiske grense ved Genève) og stenge 19. armés siste retrettåpning ved Belfort; en annen støter rett østover på begge sider av Marne og har tatt Chateau Thierry, Epornay, Chalons sur Marne og Vitry, samtidig som andre avdelinger har omgått Reims fra øst (og ifølge meldinger fra 31. aug. inn tatt byen); en tredje har støtt nordover og østover og har nådd Laon, bare 60 km fra den belgiske grense, etter å ha tatt Soissons, mens andre kolonner støter fram mot Amiens, Beauvais og Rouen - den siste har tyskerne meldt evakuert - hvor den tyske motstand er noe sterkere. At tyskerne her setter mer inn i forsøret, er naturlig nok, for de britiske styrker som har rykket fram i kystsektoren fra Caen, har drevet foran seg de sterkt medtatte rester av 7. tyske arme, som gjør fortvilte forsøk på å ta seg over Seins nedre løp under et regn av bomber og granater fra allierte fly og artilleri; en ny "Falaise søk" på kanskje 100 000 mann, hvorav 1/2 muligens kan ta seg over den bruløse elv på bekostning av praktisk talt alt sitt materiell. Det blir gjort opptil 4.5000 utfall mot de retirerende tyske styrker i Nordfrankrike om dagen; fra fredag til søndag ble det ødelagt bl.a. 2000 biler, 1300 jernbanevogner, 250 lokomotiver og 140 ferjer.

Dette er den annen store omfatning de allierte har gjennomført under felttoget i Nord-Frankrike, hvor fangetallet alene er kommet opp i 300 000 og man kan regne at 4/5 av de tyske styrker er tilintetgjort, og man kan alt skjelve konturene av en ny storstilet omfatning, idet general Patton forsøker å svinge nordover mot kysten ved Somme-området. De alliertes bruhoder på Seins høyre bredd danner allerede en sammenhengende basis for en offensiv mot Frankrikes nordøstligste hjørne, "robotkysten" med dens ottortraktede baser for de flyvende bomber; 14 av disse baser er hittil blitt tatt, og meget tyder på at tyskerne holder på å evakuere de som befinner seg i Calais-området. Det har nemlig for første gang vært mer enn døgnlange pauser i beskytningen av London.

En forutsetning for den eksempellose raske framrykking i Nordfrankrike er de alliertes store materielle overlegenhet; de har en 30-dobbel overmakt i tanks og har takket være den gjennomførte motorisering en ganske annen bevegelighet enn tyskerne som mangler både biler og bensin og hvis sambandslinjer utgjør et ønskemål for det helt suverene allierte flyvåpen. En like viktig faktor er den overlogne allierte forsyningstjeneste: de framskutte panserkiler får således sine forsyninger ved hjelp av eskadrer av store transportfly, som gjør det mulig for dem å holde et tempo i offensiven som helt synes å ha tatt pusten fra tyskerne. I tempoet ligger i det hele tatt kanskje hemmeligheten ved de alliertes fantastiske prestasjon. Den intense forfølgelse og de lynsnare panserstøt mot fiendens flanke og rygg gjør nemlig at han aldri kan løsrive seg og få ro til en omgruppering av styrkene, noe som er skjebnesvangert når det som her i den grad skorter på strategiske reserver. Et forbånd som engang er revet opp, får ikke høve til å reorganisere seg så det kan settes inn som en virkelig stridsdyktig enhet, og retretten utarter til katastrofe. Derfor har de allierte satt så meget inn på å holde offensiven i gang uten avslapning, og vil sikkert fortsatt sette alt inn på å holde tempoet, slik at slaget om Frankrike går over i slaget om Tyskland. Man venter faktisk ikke i London at tyskerne skal kunne organisere noen fastere motstand før ved grensefestningene, og såvel Maginot-linjen og Westwalls verdi er problematisk. Det er allerede foreldede anlegg, hvis holdfasthet overfor moderne angrepsmidler er tvilsom, og p.g.a. den tyske vest-armés sammenbrudd, må de for en stor del bemannes av annen klasses tropper fra hjemmearmeen og av de styrker som den nye totalmobiliseringen kan bringe til veie. Erfaringen viser også at en festningslinje bare har betydning hvis man bak den har store, bevegelige styrker som kan kastes inn på det punkt hvor fienden framtvinger et gjennombrudd og stoppe hullet til, men det er nettopp slike styrker Tyskland mangler idag, som Frankrike manglet dem i 1940.

I Italia har de allierte rykket noe fram i Gother-linjens forterring, særlig på den østlige flanke hvor byen Fano er tatt.

Luftkrigen: fortsetter i samme enorme skala. Det taktiske flyvåpen herjer så og si uhindret langs de tyske retrettlinjer i Nord-Frankrike og har utstrakt sine operasjoner til Belgia og Vest-Tyskland (Trier); dets innsats har en vesentlig del i det knusende nederlag de allierte har tilføyd de tyske eliteformasjoner i vest. Samtidig har det strategiske flyvåpen rettet nye voldsomme angrep mot Tysklands krigsindustrier. Den 24. aug. angrep 500 tunge bombefly fra Italia Wien og mål i Sørfrankrike, mens Moskitos var over Berlin. Samtidig angrep 1300 an. bombefly mål i Tyskland og Tsjekkoslovakia eskortert av 1000 jagerer, bl.a. Braunschweig, Kiel, Dresden, Hannover og Merseburg (fly- og oljeindustri); det englandsbaserte fly tapte 31 maskiner, tyskerne 26, italiensbaserte tapte 19 maskiner mot 49 tyske. Det var amerikanernes hittil største angrep mot Tyskland. Den 27. aug. rottet R.A.F. et voldsomt angrep mot Königsberg i Øst-Preussen, mens en annen styrke kastet 1700 tonn bomber mot Kiel. 28. aug. bombet over 1000 Halifax-fly, eskortert av store jagerstyrker, syntetisk olje industri i Homburg-Mehrbeck i Ruhr; samtidig bombet 750 maskiner fra Italia oljeraffineriene i Blockhammer i Schlesien, og en annen styrke på over 700 fly, eskortert av mer enn 1000 jagerer, bombet mål i Nord-Tyskland og Danmark. 29. aug. bombet store amerikanske styrker fra Italia skiftotomter og andre mål i Ungarn, Jugoslavia, Tsjekkoslovakia og Norditalia mens Moskitos var over Esson. 30. aug. kastet britiske fly 12 000 tonn bomber over Stettin og hjemsekte videre Königsberg, Berlin og Hamburg. Fra baser i Italia ble flyanlegg angrepet i Ungarn, Tsjekkoslovakia, Jugoslavia og Hellas.

Charles Hoffs tippeselskap har vært boykottet på en like effektiv måte som nazistenes øvrige sportsarrangementer, tippingen ble en stor fiasko og en dundrende underskuddsforretning istedenfor at den skulle finansiere den nazistiske idrett. Hoff har nå forsøkt å skaffe flere deltagere ved å utvide tippingen til å også omfatte travløp, og da travsporten ikke har vært omfattet av idrettsboykotten, er det enkelte sløve sjeler som er begynt å delta i denne tippingen. Det er ganske klart at dette må opphøre. Ingen god nordmann deltar i tipping under nazistisk regi enten det nå gjelder fotballkamper eller travsport. Vi finansierer ikke et Charles Hoff foretagende.

Storm over Sørøsteuropa.

Romanias stilling under krigen har vært paradoksal. Landet hørte til de typiske status quo-makter, ble garantert av England og Frankrike mot tysk overfall i 1939 og ble av Hitler i 1940 tvunget til å avstå Transsilvania til Ungarn og Sørøstbrudsjua til Bulgaria. Likevel har det helt til nå lojalt stått ved Tysklands side og er vel den av vasallstatene som har ofret mest under det russiske felttog; i begynnelsen var dets tap forholdsvist endog større enn Tysklands egne. Det skyldes forskjellige omstendigheter: Tyskland hadde en sterk stilling i landets økonomiske liv, det kunne støtte seg på en velorganisert tysk minoritet på 800 000 mennesker og på ganske sterke nazistiske strømninger blant romanerne selv, og til det kommer at mange andre rumenske politikere er kortsynte, korrupte og udugelige. Men først og fremst var vel grunnen at Romania på Russlands bekostning ville søke kompensasjon for sine landavståelser, ta tilbake Besarabia, som det måtte avstå til Sovjet i 1940, og dessuten utvide seg i Ukraina på østsiden av Dnjestr, "Transnistria". En sterk antibolsjevisk stemning blant den rumenske overklasse og i hoffkretser har også vært medvirkende.

Den militære utvikling har imidlertid kullkastet alle håp om å skaffe seg kompensasjon på det sørløse Russlands bekostning, og særlig etter det russiske stormløp gjennom Ukraina i våren har det hersket politisk uro i Romania, tross enrettning og terror. Etter det siste voldsomme russiske framstøt som i løpet av et par dager brøt igjennom forsvarslinjene i Besarabia, svinget makthaverne i Romania og la kursen 180 grader om; Tysklands nederlag var - bl.a. etter katastrofen i Frankrike - uavgjort, og skulle Romania ha håp om å vinne tilbake noe av sitt tapte territorium, måtte det skje i Transsilvania, på bekostning av Tysklands annen vasall Ungarn. Molotov hadde alt i april tilbudt Romania fred på gunstige betingelser; Russland ville bare ha gjenopprettet grensene fra 1940, men hadde ingen planer om å gripe inn i landets indre forhold, "bolsjevisere" det, og så med velvilje på dets ønske om å revidere grensen mot Ungarn. Da derfor den russiske offensiv nå hadde vist tyskernes fullstendig utviktede kampkraft også i sørøst, gjorde kong Michael og hans medarbeidere et kupp, avsatte og fongsete Romanias quisling Antonescu, som alltid trofast har gått Hitlers årender, dannet en ny regjering under general Sinescu under medvirking bl.a. av bondpartiets fører Maniu og de liberale Bratianu og sluttet våpenstillstand på følgende betingelser: 1) brudd med Tyskland og felles kamp mot det, 2) grensen mot Russland fra 1940 gjenopprettet, 3) erstatninger for skade forvoldt Russland ved det rumenske angrep, 4) hjemsendelse av krigsfanger, 5) Romania stiller kommunikasjonsmidler og baser til rådighet for de allierte under den fortsatte krig, 6) Hitlers voldgiftsvigjøreelse av det transsilvaniske spørsmål erklæres for ugyldig og russerne skal hjelpe til å befri Transsilvania.

Det fremgår ennå ikke klart om de allierte akter å la Romania få tilbake hele Transsilvania. Grensespørsmålet er vanskelig å løse på rettferdig måte, da nasjonalitetsforholdene, historiske og geografiske faktorer gjør det meget komplisert. Grensetrekningen etter forrige verdenskrig ga imidlertid Romania en urettmessig stor del av Transsilvania, idet halvannen million ungarer kom under rumensk styre. Det riktige ville være å ta spørsmålet opp til løsning på fredskonferansen på helt fritt grunnlag, men det er klart at den nåværende situasjon i høy grad er egnet til å vekke politisk uro i Ungarn. Skal dette land med noen styrke kunne fremholde sine krav, er det naturligvis ønskelig for det på snart som mulig å løse sitt vasallforhold til det undergangsdrømte Nazi-Tyskland, selv om det nok er krefter blant den reaksjonære, nesten feudale overklasse der som kan tenkes å gjøre felles sak med Tyskland mot Romania og sovjetrusserne. I alle tilfeller vil splittelsen og uroen vokse, og tyskerne, som er upopulære i Ungarn fra før, vil kunne oppleve ubehagelige overraskelser også her når krigen nå nærmer seg de ungarske sletter.

Bulgaria har i motsetning til Romania vært revisjonistisk innstilt; det ønsket nå som under forrige krig å utvide sitt territorium og hørte derfor på sett og vis hjemme i den tyske leir; det fikk også nytt land gjennom den tyske "nyordning" på Balkan: Sørøstbrudsjua, Makedonia og Trakia, på Romanias Jugoslavias og Hellas bekostning. Likevel lyktes det ikke Hitler å få Bulgaria til å bli med på felttoget mot Russland; det er bare i krig med vestmakten, Hellas og Jugoslavia og her stilt besetningsstyrker på Balkan, men noen deltagelse i "korstoget" mot øst har landets ledende politikere vektet seg vel for, både p.g.a. befolkningens gamle sympatier for det slaviske broderfolk russerne og fordi kommunismen har atskillig tilslutning blant de bulgarske bønder; det er karakteristisk at ministerpresidenten Bogrianov nettopp i en fart har gjennomført den mest revolusjonerende jordreform i Balkanfolkens historie, med kollektiv-drift på all jord som er stats- eller kommunal eideendom, (noen stor godsarklasse fins ikke i Bulgaria). Bulgarerne har også i noen tid forsøkt å komme ut av den skjebnsvangre allianse med Tyskland; når det ikke har skjedd tidligere skyldes det dels frykt for represalier Tyskland da kanskje ennå var sterkt nok til å ta, dels at Bulgaria har ønsket tilsagn om å kunne beholde de nyervervede landområder. Hvordan det går med Dobrudzja, er et spørsmål, men det må ansees som utelukket at landet kan få beholde de områder av Makedonia og Trakia som det har tatt på bekostning av Jugoslavia og Hellas. Ellers har Bulgarias ønske å bli med på felttoget mot Russland og tilbake til stillingen som nøytral stat, men det vil neppe tilfredstille de allierte. Deres ønske må være at Bulgaria går aktivt med i kampen for Tysklands nederlag, og iallfall stiller sitt territorium til rådighet som basis for allierte operasjoner.

Norgesnytt.

Natt til søndag ved 1/2 tiden kom en lastebil med 8-10 menn kjørende til Holmestrand og stanset nær Norsk Aluminium Co.s fabrikk. Det var folk som var ute for å sette en kjeppe i hjulet for tysk krigsindustri. De klippet seg raskt vei gjennom gjerde og piggetrådsperringer, overmannet den væpnede vakt uten bråk og trengte inn i fabrikk. Arbeiderne i blokkstøperiet ble ført inn i et annet rom under bevokning av menn med maskinpistoler, fikk sigarettene og ble tilholdt i egen interesse å forholde seg rolig. Imens plasserte andre av sabotørene bomber i fabrikkens 3 transformatorer som omformer strøm men til blokkstøperiet og valseverket, og ved 3-tiden eksploderte det, hvorpå mennene forsvant i sin lastebil. Historien er et eksempel på intelligent sabotasje; den materielle skade er ikke overveldende stor og intet menneske har lidt overlast, men produksjonsprosessen er lammet på et vitalt punkt - man kan nemlig regne med at transformatorne ikke kan erstattes så lenge krigen varer. Fabrikken gikk for tyskernes regning, og produserte duraluminium plater, 90 tonn i måneden, d.v.s. nok til 15 tunge bombefly eller nesten 50 jagere pr. måned. Affären forløses med et ganske såreget pikant! Idet den foregikk like for nesen på den sentrale utdannelsesleir for Hirdens Bedriftsvern; p.g.a. ødeleggelsen av transformatorne ble endog den elektriske strøm i leiren borte! - Kl. 24 natt til mandag utførtes et attentat mot Arbeidsdirektoratets kontorer i Parkveien 8. Kartotekene ble delvis ødelagt. Disse kontorer steller med arbeidsløsheten og det er sannsynlig at attentatet betraktelig vil forsinke og vanskeliggjøre utskrivningene. Rasjoneringskortene. Det er mulig at makthaverne vil foreta et tilbakeblikk i rasjoneringskort-konflikten. 2 dager etter kuppet ble det nemlig sendt telegram til forsyningsnemdene om at kortene skulle deles ut også til dem som ikke hadde forside av forrige hefte d.v.s. de som ble nektet av nazimyndighetene. Kortene som ble tatt er i trygg forvaring. Men det avhenger av myndighetene om de vil bli brukt. Hvis det viser seg at makthaverne virkelig har gått opp å praktisere den nasjonal-sosialistiske fordeling av rasjoneringskortene, som de innledet kampen mot de 3 årsklassene med; vil ikke et kort bli delt ut. Og hvis dertil makthaverne opphever de straffeforføyninger mot befolkningen som er iverksatt, vil de få kortene tilbake.

- 0 -

Etter våpenstillstanden.

Vi regner, som nevnt i forrige nummer, med tre alternativer for befrielsen av vårt land: 1) En invasjon, 2) en evakuering av de tyske tropper, 3) et sammenbrudd for de tysk hærer på Europas fastland og en kapitulasjon. Vi skal her behandle stillingen med henblikk på det tredje alternativ, en alminnelig våpenstillstand på grunnlag av en tysk kapitulasjon. Senere skal vi ta opp de andre muligheter.

Mange tror at i og med en slik våpenstillstand vil alle våre sorger være slukt. Dette er en farlig illusjon. Våpenstillstanden er ikke fred, det er en del av krigen. De ønsker vi vil stå overfor, er ikke mindre enn dem vi har hatt å stri med i okkupasjons tiden. Vi har oppgjøret med NS og de striper og vi skal prøve å føre de 100 000 mann som idag arbeider på tyske anlegg over i norsk arbeid. Vi har en rekke andre problemer som vil stille de største krav til styremaktene, og vi kan bare greie å løse dem hvis alle inner situasjonens alvor. Våpenstillstanden vil bli en nasjonal krisetid som vil kreve offer av alle norske menn og kvinner. Vi må vise samhold og disiplin om vi skal berge oss igjennom på en verdig måte.

Det kan også bli en farlig tid. Det tyske sammenbrudd kan komme etter våpen oppgjør mellom S.S. og Wehrmacht, eller det kan føre til et slikt oppgjør. I så fall vil også Norge kunne bli skueplassen for en tysk borgerkrig, og det er sannsynlig at hirden vil bli med i kampen på Gestapos og SS troppenes side. Krigen vil bli ført i våre byer, omkring våre hjem. Det vil lett kunne bli slik at også vi vil bli innviklet, og mange kunne kanskje føle trang til å få et skudd med. Dette ville selvsagt være en ulykke, og parolen må være at vi holder oss unna så godt som mulig.

Selv om ikke noe slikt skjer, vil det være en stadig fare for at den tyske disiplin bryter sammen. Soldatene kan reise seg mot sine offiserer, og vi kan få plyndrende bander rundt om i landet. Kan vi gjøre noe for å hindre en slik utvikling? Svært lite hvor det gjelder et oppgjør mellom SS og Wehrmacht. I så fall må vi sette vår tilitt til våre allierte, og det kan ta tid før de vil kunne få fram tilstrekkelige troppstyrker til å dempe juroen; men en oppløsning av den tyske disiplin vil for en del være avhengig av den disiplin vi viser. Det kan være uansvarlige krefter i vårt folk som kunne ønske å fremme en soldaterrevolusjon uten tanke på de følger det vil få her hjemme. Slike folk må vi stoppe og stoppe kraftig om det trengs. Vi må heller ikke ta oss selv til rette overfor tyskerne eller vise vår forakt for demonstrativt. Dette vil for det første være lite verdig, og for det annet kan det skape episoder som igjen fører til alminnelig uro.

Vår holdning bør være den samme som den vi nå inntar. Vi må fremdeles behandle tyskerne med isende kulde, vi må ikke snakke med dem, vi må ikke ha noenting med dem å gjøre. Enhver fraternisering må være strengt forbudt. Tyskerne vil sikkert innby til det. Det ville være helt ulikt dem ikke å gjøre det. Hver og en av dem vil ut fra et naturlig instinkt straks gå i vei med forbrødringen for å overbevise vorden om at tyskerne er et sørgelig mislikt folk, at ingen har lidd mer under nazi-styret enn tyskerne selv, at de hele tiden med avsky har sett de grusomheter Gestapo har begått osv. osv. De vil overvelde oss med sin høyroste hjertelighet om vi ikke skjærer kort av.

Ellers må vi være på det rene med at den tyske okkupasjonsmakt i den første periode vil beholde noen av sine rettigheter. Våpenstillstandstraktaten vil avgjøre hvor langt disse skal gå; men så mye vil iallfall stå tilbake at tyskerne får rett til å sørge for sin egen sikkerhet. Også av den grunn må vi ikke gi dem noen anledning til å gripe inn. - Mange vil si at dette er å møte fanden på vegg, og vi vil alle håpe at disse får rett; men det er også grunn til å være oppmerksom på de farer som kan komme til å true oss. Vi gikk sovende inn i krigen, ta oss ikke så sovende ut av den.

- 0 -

Heng Hitler - men del ikke opp Tyskland!

stør Lord Vansittart og fortsetter: "Når det gjelder selve sikringen av freden er jeg overbevist om at dette mål bare kan nås om de "fire store" - England, USA, Sovjet og Kina - også etter krigen holder sammen i en fast og slagkraftig allianse. En slik allianse kan imidlertid ikke skapes og opprettholdes uten at det vises godvilje, besluttsomhet og trekkes opp klare linjer fra begge sider. Særlig må man være på vakt mot eventuelle tyske forsøk på å sø splittelse innen forbundet.

Etter krigen må Tyskland avrepes totalt og for alltid! Det må ikke finnes tyske væpnede styrker av noe slag - den kamuflerte tyske opprustning etter forrige krig må ikke under noen omstendighet få gjenta seg. Dermed vil jeg anbefale at Tyskland etter krigen ikke deles opp og kastes tilbake til den for-bismærckske tiden med mange uavhengige småstater. Den tyske administrasjon må desentraliseres slik at hver tysk stat i en viss utstrekning får en autonom stilling. Preussens diktatur over det øvrige Tyskland må knekkes - det er et av hovedpunktene når det gjelder å sikre en varig fred - og det gamle prøyssiske område må derfor innskrenkes til omtrent det gamle Brandenburg. Derfor et Preussen på ca 13 millioner innbyggere - altså Brandenburgområdet - kan de øvrige tyske stater hevde seg, men aldri mot et Preussen som - slik som nå - omfatter henimot 40 millioner. Det tyske folk ikke bare bør, men må velge et nytt regime. Om de allierte tvinger tyskerne til å godta et styre som blir upopulært kommer dette til å straffe seg i fremtiden - både for Tyskland og de allierte. Men i den første tiden etter invasjonen må de allierte ta initiativet til å opprette en interimregjering inntil forholdene har stabilisert seg og tyskerne i fred og ro kan få anledning til å velge seg et pålitelig og solid styresett og en ny regjering.

Skal Tyskland behandles som en forbryter eller skal en tilgi alt etter at nazistene er elimnert, og skal Tyskland da fritt få tre inn blandt de øvrige nasjoner? Hertil vil jeg si at det er umulig å vente at de stater som er falt som offer for det tyske voldsstyre uten videre vil tillate at Tyskland straks får innpass i disse nasjoners krets. Tyskland og tyskerne bør gjennomgå en lang prøve- og oppdragelsestid før man igjen kan begynne å stole på deres ord. - Hva de tyskerlederne angår, må de naturligvis henges. Strenge straffer må ramme alle tyske krigsforbrytere forøvrig - Gestapos folk, vaktene i konsentrasjonsleirene, og de verste innen den tyske hær. Ved opprensningen blandt disse folk må selvsagt de land som har lidd mest under den nazistiske undertrykkelsen ha det avgjørende ord - særlig for Gestapos vedkommende.

Skal Tyskland etter krigen hjelpe til å bygge opp igjen de stater og steder som dets armeer har lagt i grus? Om de stater som har vært utsatt for den tyske ødeleggelseslyst ønsker å utnytte tysk arbeidskraft, står det dem naturligvis fritt. Etter alt å dømme er dette iallfall Russlands hensikt og det er ikke usannsynlig at andre stater kommer til å følge eksemplet. Vi engelsmenn ønsker imidlertid ikke å ha noen tyskere i vårt land.

Når enden kommer og Tyskland har brutt sammen kommer det sikkert ikke til å bli sluttet noenfred med en gang, men i stedet først en våpenstillstand - kanskje for flere år fremover. Noen nøyaktig bestemt varighet for okkupasjonsperioden bør ikke angies, men den må sikkert bli lang - ca. 20-30 år - før eller mindre total for større eller mindre deler av Tyskland. Det eneste mål på hvor lenge, hvor utstrakt og hvor hard okkupasjonen bør være er de fremskritt omstillingen av tyskerne gjør. Når det gjelder den nåværende tyske generasjon - eller hele den voksne befolkning - må vi gå ut fra at den ikke kan omskoles. Det er den neste tyske generasjon vi må håpe på. Skulle den nåværende generasjon, selv bare for en kort tid, overlates til seg selv, ville den - og hele resten av verden - snart være på marsj mot verdenskrig nr. 3. Det fra deres reider var oppstått en Hitler nr.

2. De allierte må derfor holde tyskerne i sjakk med jernhård hånd inntil neste generasjon er vokst opp - en generasjon uten den krigslyst som har preget tyskerne i det siste århundre og som viste seg allerede i keiserdømmets første tid. - Kort sagt: Tyskland må med alle midler forhindres fra å få et nytt strupetak på Europa, og da må man gå radikal og rett på saken: Total, permanent avrustning. Det er den eneste sikre vei. En moralsk og politisk reformasjon som skaper et nytt Tyskland er derimot ikke noe vi kan gå ut fra som sikkert - det er bare vårt håp at så skal skje.

- 0 -

Fra Hjemmefrontens Ledelse!

Vi har tidligere gitt paroler for hvordan bedriftslederne skal forholde seg til den gjennomgåelse av bedriftene som arbeidskontorene har satt i gang med henblikk på å skaffe folk til arbeidsinnsetsen. Registrerings skjemaer skal ikke fylles ut, og de folk som arbeidskontorene sender på bedriftene for å få opplysninger skal møtes med alle de vansker som en god norsk bedriftsleders fantasi og oppfinnsomhet er istand til å skape.

Men selvom bedriftslederne lagor alle de vansker som kan tenkes for arbeidskontoret, er det klart at arbeidsdirektoret vil være istand til å skrive ut folk fra disse næringsgrupper. Det er derfor en nasjonal plikt for enhver innen disse arbeidsområder å treffe sin forholdsregler til tids. Den som står i fare for å bli utskrevet, må snarest forsvinne over i andre yrker hvor de er sikre mot utskrivning.

Vi minner samtidig om at offentlige stillinger er blokkert, og naturligvis må man ikke heller søke seg over i bedrifter som arbeider for tyskerne eller nazimyndighetene. Landbruket trenger derimot arbeidskraft og en bør følge guttenes eksempel og stikke seg bort på landet.

Enhver som ser denne parole plikter å gjøre den kjent overfor venner og bekjente som arbeider i de bedrifter som er nevnt nedenfor.

De bedrifter som først skal undersøkes er ifølge arbeidsdirektoratets plan følgende:

- 1) Fabrikker som fremstiller kosmetiske artikler og tofletterikter.
- 2) Fabrikker for fremstilling av lampeskjerm og stativer.
- 3) Leksikonfabrikker.
- 4) Portefeljesfabrikker og etui-fabrikker.
- 5) Reflekslykt- og ramme-fabrikker.
- 6) Bedrifter for fremstilling av reklameartikler.
- 7) Bedrifter for fremstilling av souvenirs.
- 8) Håndverksfabrikker.
- 9) Flåse- og flaggflåsefabrikker.
- 10) Fremstilling av støvsugere.
- 11) Pilsfabrikker.
- 12) Sjokolade-fabrikker og sukkervare-fabrikker.
- 13) Teknisk-kjemiske fabrikker.
- 14) Belte-, slips- og skjortefabrikker.
- 15) HAI og vektfabrikker.
- 16) Treverefabrikker.
- 17) Konfeksjonsfabrikker.
- 18) Trikotasjefabrikker.
- 19) Sportsartikkel-fabrikker.

II.

Sagottson alle håndverksbransjer.

III.

Detail-, engros- og agenturforretninger innenfor manufaktur, tobakk, sko, tøy, jernvarer, biler, glass og stontøy, kontormaskiner, kortevarer, papir. Videre bedrifter i følgende bransjer: møbler, musikk, parfyme, skrivebly og pølsvarer, kunst, antikviteter, blomster samt næringsmiddel elagning.

- 0 -

Den annen verdenskrig

fyller 5 år den 3. sept.; svært meget eldre vil den ikke bli. Men de forreste ledere på forhånd trodde den skulle dra så lenge ut. Den svenske Journalisten Victor Vinde skriver i en artikkel: "I virkeligheten har folkene i de hardest ramete landene overlevet krigen takket være sin

blinde tro på at den ville bli kort. Det fantes ingen vinter hvor man ikke håpet på våren, igen vår hvor man ikke håpet på høsten. Og når høsten kom med sitt mørke og den koksfattige vinter bebudet sitt inntog, hadde man innerst inne et utvivelig håp om at kulden ville gjøre kal på tyskerne. Motgagne har vært overveldende, men optimismen er stadig blitt sterkere. Folkopinionen hadde et sikrere instinkt enn alle de statsmenn som anførte realpolitiske argumenter. Usketenkingen viste seg å være nåktern og nåktig. - Helt fra begynnelsen av 1942 har de undertrykte folkene gått og ventet på den annen front. Ustanselig hørte man i disse landene: Invasjonen kommer til våren - eller: den kommer til høsten. Men den kommer snart. Ikke engang overfor seg selv ville man tilstå at det kunne var ett år, to år, tre år. Hvis man i de okkuperte landene i 1940 hadde sagt at "det" ville være til 6. juni 1944 - ville man ikke ha ortet å se morgendagen i øynene. Det er forbløffende hvorledes opinionen trass i all tysk propaganda, nårot en nesten blind tro på de alliertes seir. Diskusjonen om den annen front beveget seg for det meste i et rent politisk plan. Man spurte ikke om den ville komme, men når og undskyldt forsinkelsen med rent politiske argumenter. Vestmaktene ønsket at russerne skulle forbi, eller de ville spare sin egne folk. Det var ikke fordi man ikke kunne, men fordi man ikke ville, at den annen front lot vente på seg. Nå er denne diskusjonen stoppet opp; den mister liggende måten som general Eisenhower har tatt sine motspillere ved nosen på, trenger ingen kommentarer.

Når krigen er vunnet vil man gi russerne og vestmaktene æren. De har sammen vunnet krigen. England ville ikke ha seiret uten hjelp fra Russland og Amerika. Men kunne Sovjet holdt ut hvis ikke først England og se nere USA hadde forsynt det med krigsmateriell, hvis de ikke hadde bombet den tyske industri og tenkt med den annen front? Det var blitt en 10 eller 15 års krig som ville ha sugt kraften ut av Russland for generasjonen. Amerikanernes bidrag er stort og uvurderlige, men like så lite som englenderne og fransene er de alene om æren.

Krigen ville sikkert fått et enda smerteligere og langsommere forlop hvis ikke den tyske krigsmaskin var svekket ved at en rekke mindre europeiske land hadde gjort motstand lenge før de avgjørende slag. Frankrike, Belgia og Holland har tjenestegjort som bølgebrytere for engelskinnene. Hadde ikke franskmennene kjempet, hva ville så skjedd etter den tyske lynmarsj gjennom Holland og Belgia? Hva skulle engelskmennene gjort uten den norske handelsflåten, som førte mat og materiell til det blokkerte Østrik? Hva betydde ikke Jugoslavernes motstand for russerne? Og hvilken fantastisk virkning hadde ikke grekernes kamp for motstandsviljen i Europa? - Nå, den annen verdenskrig har ikke vært noen stormaktskrig - en kamp mellom stormakter. Seieren er også vunnet av de små, som har lidt kjempet og ofret.

Den annen verdenskrigs europeiske kapittel er snart skrevet ferdig, og Goebbels kommer ikke til å feire julen som Gauleiter i Berlin. Men folkene i de okkuperte og krigførende land venter med voksende utålmodighet på freden. Invasjonen utløste ikke de vante de gledesutbrudd fordi det varte så lenge før den kom. Jubelen spares til den dag de allierte tager inn i Berlin og kirkeklokkene ringer for fred.

Det tyske seirstog for noen år siden møtet ned et Europa som ikke var så værst alt falt. Det hadde sine skavanker, men det sultet ikke, byene lå ikke i ruiner, ungdommen satt ikke i konsentrasjonsleirer og barna var ikke underernærte. - De allierte har en vanskeligere oppgave. De seirer i et Europa hvor hungersnøden banker på porten etter 4 års nazistisk plyndring. Når den ettertrektede fred kommer, vil man være trett, trett etter en krige som nå fyller 5 år man har vært så lenge som en generasjon.

U DOM GIKK (31. aug. - 6. sept.)

Ved inngangen til det sjette krigsår er den definitive seir over Hitlers Tyskland innen rekkevidde; fra øst og fra vest har de allierte armeer rykket fram like til de tyske grenser, og den samlede, avsluttende storoffensiv fra begge kanter er umiddelbart forestående. Samtidig har sammenbruddet av det tyske vasall-system i Sørøsteuropa åpnet en ny, 700 km bred bresje i festningen "Europas" murer, berøvet Tyskland uerstattelige forsyningsbaser og åpnet en ny vei inn til citadellet. I nord har til og med de halstarrige finner til slutt brutt med Berlin. Bortsett fra Ungarns halvhjertede og militært temmelig betydningsløse støtte står Tyskland nå alene i Europa, mot en tallmessig, materiell og moralsk overmakt som ikke lovrer det en chance på tusen. Sluttkampen står for døren.

Vestfronten. Den framrykning de amerikanske og britiske styrker omkring uke-skiftet gjennomførte i Nord-Frankrike, Belgia og Nederland, har ikke noe side stykke i militærhistorien. På en uke rykket de allierte 300 km fram, og stilet dermed fullstendig i skyggen ikke bare de tyske lynkrigsrekorder fra 1940 men også russernes ypperste prostrasjoner på østfronten. Britiske panseravdelinger som startet fra den belgiske gronse søndag morgen, hadde besatt Brussel ut på ettermiddagen!

Fra en linje ved midten av forrige uke omtrent over Amiens - Laon - Reims Vitry støtte de allierte kolonner vifteformet ut, mot Abbeville, over Lille mot Brugge, over Mons mot Brussel og Antwerpen, over Maubeuge mot Charleroi-Namur-Liège, over Vitry mot Toul-Nancy-Strassbourg og dessuten sørøstover mot åpningen ved Belfort, hvor restene av den opprevne 19. tyske arme fra Sør-Frankrike forsøker å ta seg inn på tysk område. Erobringene falt så tett at det nesten ikke er umåken verdt å registrere dem nøyaktig: Amiens, Abbeville, Dieppe, Verdun, Sedan, Valence, Arras, Lens, Brussel, Nancy, Antwerpen, Louvain, Charleroi, Namur, Dinant, Chalons og Breda (19 km inne i Nederland) for bare å nevne endel av de viktigste byer og festninger. Stort sett kan man nå karakterisere situasjonen slik at de allierte står ved eller umiddelbart i nærheten av den tyske grense fra Nederland og nesten ned til den sveitsiske grense. De viktigste trekk i det strategiske bilde er: Britiske lynstøt ut til Kanalkysten ved Abbeville og ved Antwerpen har utflankert og innesluttet betydelige tyske styrker; for ikke lenge siden ble det meldt at 10 tyske divisjoner sto i denne sektor som man ikke minst av hensyn til basene for de flyvende bomber la stor vekt på å forsvare. Endel av troppene kan muligens ha reddet seg unna, men det er ganske klart at betydelige stridskrefter tilhørende den 15. arme her går sin tilintetgjørelse i møte når de allierte støtkiler nå søker ned mot kysten ved Boulogne, Calais, Dunkerque og Ostende og deler opp de tyske styrker i mindre lommer som bare har å velge mellom fangenskap eller døden. Det er blitt et nytt Dunkerque, men denne gang er rollene byttet om, og med den betydelige forskjell at tyskerne ikke har noen chance til å gjøre engelskmennenes briljante evakuerings-manøvre av 1940 etter; et forsøk på å ta troppene ut sjøveien fra kyststillingene endte med katastrofe. Mons venstre fløy på denne måte har satt store tyske styrker ut av spillet og berøvet tyskerne de aller fleste av basene for de flyvende bomber, har sentrum ved sitt støt nordover ikke bare (i løpet av praktisk talt to døgn!) befridd mesteparten av Belgia, men også bragt de allierte i besiddelse av Antwerpen, Europas nest største havn, hvis anlegg tyskerne ikke engang fikk høve til å ødelegge og som nå vil bli en uvurderlig utlastningshavn for deres forsyninger når operasjonene mot Vestvollen og Ruhr, Tysklands industrielle hjerte, begynner. I Nord-Frankrike, i området ved Compiègne, hadde også denne armegruppe innesluttet betydelige tyske styrker som ikke maktet å trekke seg ut av omklamringen; her er hittil tatt 45 000 fanger, hvorav 3 generaler. Det viktigste resultat av høyre fløys operasjoner er at den "vendte" Maginot-linje har vist seg å være en fabel; amerikanerne har gått rundt den og igjennom den uten å gøres synderlig av dens forsvarsverker som for størstedelen var forfalt, demolert, desarmert eller uten bemanning; riktignok gjenstår ennå en